* קצורי * באורי * לקוטי *
האלשיך הק'
עניני פסוקי אתה הראת

—

אתה הראת לדעת כי י-הוה הוא הא-להים אין עוד מלבדו:

דברים פרק ד: אתה הראת, כביכול את עצמו, כמאמרם ז"ל מלמד שפתח שמים ושמי השמים והראם את כבודו יתברך, ומי כמוך יוכל לסבול זה מכל העמים.

וזהו אומרו **אתה הראת**, כלומר, **אתה** ולא עם אחר זולתך.

—

לדעת כי ה' הוא הא-להים, לבל יעלה על רוחך ספק. ולמען תדע כי אשר היה איש מלחמה על הים, שהוא הוראת תואר א-להים, הוא המלמד תורה לישראל, ולא היה אז רשות אחד פועל דין ורשות אחד פועל רחמים חלילה. וזה מאמרם ז"ל על פסוק אנכי ה' א-להיך כו', שאמר הקדוש ברוך הוא אנכי המתראה פה בבחינת רחמים, הוא אשר הוצאתיך מארץ מצרים במראה דין,

וזהו אומרו פה **לדעת כי ה' הוא הא-להים:**

ועוד טעם שני, והוא **לדעת כי אין עוד מלבדו**. והוא גם מאמרם ז"ל על הפסוק הנזכר שאמר הוא יתברך, הנני מתראה ואומר אנכי ה' כו' אם יש זולתי יענה ויאמר לפני. באופן שנודע כי **אין עוד מלבדו**. ואל מי מהעמים חש הקדוש ברוך הוא לעשות כדבר הגדול הזה, להעמידם על האמת לבלתי יחטאו עם שעדיין לא היו כדאים כמוך.

—

הלא אמרתי לך כי אחר עבדך אלהים אחרים, תשוב עד ה' וייטיב אחריתכם כאשר נשבע לאבותיכם לתת להם. והנה אפשר לכם יתחמץ לבבכם ויפג לבלתי התחזק בדבר אמונת אומן, והוא, באמרכם כי הלא לא יעדרו עכובים...

כי, אם יהיה ה' עוזר לנו במדת רחמיו, אולי מדת הדין תקטרג, ויקרה להם בימים ההם כאשר בזמן החרבן, שעל ידי קטרוג מדת הדין נאמר וממקדשי תחלו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, ויחלו בזקנים אשר פתח הבית, הם צדיקים שבישראל...

אולי אחר החרבן שנסתלקה שכינה מהארץ, עזב ה' אותם ביד החצונים כאשר כתבנו בחבצלת השרון, שהיה דעת נבוכדנאצר, עד הראהו יתברך את כל הנוראות אשר ראו עיניו...

על... קטרוג מדת הדין, אמר **אתה הראת לדעת כי ה' הוא הא-להים**. והוא, כי זולת הוראת כי הדין והרחמים אחדים המה, ואין בהם מציאות פירוד חלילה, עוד הורה להם הוא יתברך במתן תורה, כי על ידי ששבו ישראל ממעשה ארץ מצרים על ידי מילה וטבילה, נעשה ייחוד למעלה. כנודע מחכמי האמת, כי כל פרי תורה ותשובה ומעשים טובים לייחד למעלה שני השמות הקדושים האלה, להשפיע טובה לישראל. באופן שעל ידי כן, אפילו ממדת הדין יושפע טוב, ומה גם שלא יהיה קטרוג. ואם כן איפה, גם אתה ישראל אל תירא מקטרוג מדת הדין לעתיד, כי על ידי מה **שובת עד ה' א-להיך**, שאמרתי שהוא עד עשות ייחוד בשני שמות אלו, אל תירא מקטרוג כי גם רצון יהיה לך.

וזהו אומרו **עד ה' א-להיך**, שהם שני שמותיו יתברך ה' הא-להים. כי תעשה תשובה עד עשות אחדות בה' הוא מדת רחמים, וא-להים הוא מדת הדין, יהיה בהם ייחוד, עד יכונה הא-להים **לא-להיך** שלך עושה רצונך:

וגם רבותינו ז"ל אמרו על אומרו עד ה' א-להיך, גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, כי זולת פשט מאמרם כי על ידי העון נפרד כד"א כי-אם, עונותיכם היו מבדילים כו', על ידי התשובה שם שב ומתדבק עד כסא הכבוד. גם יתכן, שבכלל מאמרם הוא מה שכתבנו, שעושה שלום ודבקות לכסא הכבוד הוא כח הדין עמו. והוא, כי על ידי זכות התשובה, עושה ייחוד בשתי הבחינות ונפשו נדבקת שם, כי על ידה נעשה, והוא כשושבין בנתים, ואז אין פחד קטרוג כמדובר:

ועל (מה שנדמה אשר... עזב ה' אותם ביד החצונים) אמר **אין עוד מלבדו**. כי גם זה הכירו אז, כמדובר בקודם. ואם כן איפה איך יעלה על לב שלסיבת חרבן הבית, או על שום סיבה זולתה, יסתלק על השמים כבודו ותעזב ארץ ביד זולתו. כי אחר שאין מלבדו מי יעצור כח לקיים העולם בלתו, כי גם אילו יצוייר ימסור העולם השפל ביד מלאך, לא יהיה רק כצנור שעל ידו יורק וישתלשל השפע מאתו יתברך, ובלעדו לא יוכל לחדש בעולם אפילו על יתוש קטן. כי אין לו משלו כח כלל לעשות קטנה או גדולה, אם לא אשר יצווה ויתן לו הא-להים כח לעשות. כי על כן קצף ה' קצף על המלאכים האומרים כי משחיתים אנחנו כו' ולא הניחם לשוב אל מחיצתם עד מאה ושלשים ושמונה שנה כמאמרם ז"ל, על כי הוא יתברך הנותן להם כח, ולא מהם ולא מהמונם.

—

שמות פרק כ: אמרו אל משה רצוננו לראות את מלכנו כו'. וכן עשה הוא יתברך שנאמר **אתה הראת לדעת** וכו'. וזה יתכן אומרו בנועם שיח סתרם באומרם רואים את הנשמע. כי ראו מה שהיו שומעים. כלומר, כי את אשר שמעו אנכי ה', ראו. כי את ה' ששמעו ראוהו.

—

דברים פרק ה: אמרו, רצוננו לראות את מלכנו. וכן עשה הוא יתברך כי פתח שמים ושמי השמים והראם את כבודו, הה"ד **אתה הראת.**

—

ישעיהו פרק מג: אמרו רצוננו לראות את מלכנו, וכן עשה הוא ית', שנאמר **אתה הראת לדעת** וכו', ואומר **מן השמים הראך**.

~

שמות פרק י: גם שעד כה ידעו ישראל את ה', הלא צריך יתגלה למו עיקר עליון וגדול באמונה, הלא הוא כי ה' בעל הרחמים הוא עצמו בעל הדין. והענין, בל יתעו בבא עליהם טובה והמה הרשיעו להתיאש מן הפורענות, כי לפעמים אותם הרחמים הוא דין. וההקש בהפכו, בהצר למו והם צדיקים, ידעו כי צרתם היא רחמים. ובזה תלויה האמונה לבלתי יחטאו. וזהו **אשר התעללתי** כו':

ואומרו ששחק בהם, הוא בשום לב תחת מה נתן ה' הצלה לקצת מקנה מצרים מיד הערוב ולא כילו את הכל, וכן במכת הדבר עד שנשאר גם כן שהכה הברד. וגם בברד למה ריחם ה' עליהם לאמר **ועתה שלח העז את מקנך** ולא הניחם באופן יכלה אותם הברד. ועוד עשותו יתברך פלאי פלאות לחטה ולכוסמת שלא יוכו והלא טוב טוב היה לבלתי השאיר להם ברד דבר:

ואמנם הוא, כי הוא יתברך משחק על הרשע, ומנהלו כמרחם עליו, והוא לרעתו, לתת בו כח ודרך לקבל כדי רשעתו במספר ובמשקל. והוא, כי הנה גזרה חכמתו יתברך להביא על המצריים במצרים עשר מכות. והנה, אם היה הערוב מכלה כל המקנה, במה יחול הדבר. ואם הדבר מכלה את כל הנשאר, במה תחול מכת הברד. ואם לא היה מתרה הוא יתברך שלח העז את מקנך כו' איך היתה מתקיימת מכת הים שמרכבות פרעה וחילו ירה בים. והוא מאמרם ז"ל שכל מרכבות פרעה שירה בים היו מהירא את דבר ה' שהניס כו'. ואם לא היה עושה פלאי פלאות להשאיר החטה והכוסמת, במה תחול מכת הארבה.

אך המצריים, מה שהיה הוא יתברך כמטיב ומרחם עליהם לרעתם היה סבת חוזק לבם בראותם כי היתה הרווחה. והוא, כי היה הוא יתברך כמשחק בם, מראה להם הרווחה והוא לתת מקום לחול אותותיו,

וזהו **את אשר התעללתי** – צחקתי - **במצרים**, כדי שעל ידי כן **ואת אותותי אשר שמתי בם**. כי לא היה מקום לשום אותם בם אלא בדרך הזו.

ואילו ידעו מצרים כי **ה' הוא הא-להים**, שהרחמים יהיה להם לדין ורוגז בבא עליהם טובה, לא היו מתייאשים מן הפורענות, ולא היו מחזיקים לבם בראות כי היתה הרווחה, כי אותה ההרווחה אפשר תביא עליהם רעה, כי הרחמים הוא דין לפעמים, וכן הפכו. כי הגויים ההם היו אטומים להשכיל האמת מה שאין כן ישראל, שמהבא אליהם תשכילו.

וזהו **וידעתם כי אני ה'**. כי **וידעתם** ישראל כי אני בעל הדין, אני ה' בעל הרחמים. ולא תתייאשו מהפורענות בבא עליכם טובה ורווחה, וגם לא תבעטו ברעה בהיותכם צדיקים, כי הדין הוא לרחמים, כי שתי המדות אחת הנה.

וזהו **וידעתם כי אני ה'**. והוא עיקר שכל הכשרון תלוי בו, והוא יתברך משגיא לגוים ומאבדם למען השריש בנו שורש האמונה לקיום העולם:

~

שמות פרק ז: אומרו הוא יתברך למען שיתי אותותי אלה בקרבו, שישים אותות ה' הנזכר בקרבו שיאמין בם בקרב לבו. וזה היה לו על הים שאמר מי כמוך באלים ה' שראה דין ורחמים יחד כי **ה' הוא הא-להים**, ועל זה נאמר וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי כו', כי אני שהוא מדת א-להים הוא ה':

~

שמות פרק טו: מאמרם ז"ל שהיה מתראה הוא יתברך לתינוקות ההם כבחור צח ואדום. כי מהראוי לא יתראה אדום, כי מרחם היה.

אך הנה אמרו רבותינו ז"ל על פסוק **אנכי ה' א-להיך** כו'. מפני שראו ישראל את הקדוש ברוך הוא בים כגבור עושה מלחמה, ובסיני כשליח צבור. אמר, אל תהרהרו בשתי רשויות חלילה. כי הנה אני ה' אשר הוצאתיך כו', עם שאז כשהוצאתיך ראיתני כגבור. והנה אם לא היה מתראה לתינוקות כי-אם, צח, לא יכירוהו על הים. על כן ראוהו צח ואדום, כדי שיראוהו על הים כגבור, אדום למצרים וצח לישראל, ויאמרו **זה אלי**, ויחזיקו א-להותו יתברך לעיני השאר, וידעו כי **ה' הוא הא-להים**:

ובזה יאמר מלמעלה, אשירה לה', הוא מדת רחמים שבו הושיעני. כי הלא בשמו הגדול עצמו **גאה גאה סוס** כו', שבו עשה מלחמה במצרים והיה מטיב לי. ומי יאמר כי שם ה' היה עושה משפט על הים ולא מדת הדין. ומה גם כי הלא היה מתראה כגבור משקיע למצריים. לזה אמר, אל תתמהו, כי הנה **זה אלי**, כשהיה מרחם עלי בשדים כי אינק. שהיה מטיב לי שהיה צח ואדום. שהוא, כי לא יבצר היה להם צער מחילות שהיה דין. עם כל זה, היה מניקם דבש וחלב שהוא רחמים, והוא אחדות הראות צח ואדום כאחד. ואם כן, כאשר היה אז מדת רחמים, והיה גם כן אדום. גם כן עתה הוא הוא. ועל כן **ואנוהו** ואפארהו, על אשר עשה שני הפכים פה. כי מדת רחמים היא מתהפכת לדין למצרים, ומרחם אותנו:

~

שמות פרק טו: מציאותו יתברך ואחדותו הכירו על הים, והם השני עיקרים הראשונים. כי עיניהם ראו ולא זר, מראת א-להים צח ואדום, שהוא דין ורחמים כאחת. ויאמרו זה אלי ואנוהו. ומה גם למה שאמרו ז"ל כי הילדים אשר ראוהו בהניק להם דבש וחלב מצור החלמיש, והיה נדמה להם לבחור צח ואדום בהיותו מטיב להם, ובדמותו ההוא הכירוהו על הים בהכותו את מצרים על הים מאתים וחמשים מכות. אז אמרו זה אלי וכו', ויכירו כי **ה' הוא הא-להים**. כי

אשר ראו מטיב להם מתחת לארץ בדבש וחלב הוא אשר ראו מכה את מצרים לעיניהם. הרי מציאותו וייחודו, כי **ה' הוא הא-להים**:

~

שמות פרק כח: שתי כתפות חוברות, שהוא שני שמות שהם כתפות וסמוכות שעליהם יסמוך, שהם ה' א-להים יהיו לו חוברות שייחד אותם תמיד, כי **ה' הוא הא-להים**, שעם שהם על **שני קצותיו** מן הקצה אל הקצה זה דין וזה רחמים, עם כל זה **וחבר** שתמיד יחבר במחשבתו ואל ימעט בעיניו המחשבה שאמרתי, שהתרי"ג נעשים בה כפלים. וכן שגדולה מחשבת חיבור השתי כתפות. כי דע לך שהמחשבה אני מחשב אותם כמעשה עצמו:

~

דברים פרק ו: הודיענו הייחוד, כי **ה' הוא הא-להים** שפועל דין ורחמים כאחד, שהרי האותות והמופתים לא היו רעים רק במצרים,

אך לא בארץ גושן אשר שם בני ישראל, כי שם לא היה ברד, ולא חשך, ולא ערוב, ולא דבר, ולא שום מכה. ולא עוד, אלא שאדרבה היה מגיע עליהם טובה על ידי המכה, כמו שאמרו ז"ל כי ממכת הדם העשירו ישראל, שהיו המצריים קונים בדמים יקרים מים לשתות. באופן שהיה דין למצרים, ורחמים לישראל כאחד. וזהו **גדולים ורעים במצרים**, אך לא רעים בישראל. ואין זה כי-אם, אחדות, כי שתי המדות אחת הנה:

~

דברים פרק ד: והשבות אל לבבך, שהם השני יצרים, כנודע מהפרש שבין לב ללבב. וכשהם מריבים זה עם זה, תשיב להם ותאמר, **כי ה' הוא הא-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת**, כאשר ראית בעיניך כאשר **אתה הראת לדעת כי ה' הוא הא-להים בשמים כו' אין עוד**, ותכניע בזה יצרך הרע:

~

יואל פרק ב: אני ה' בעל הרחמים הוא עצמו מדת הדין **ואין עוד**, כי אין שם אלקים דבר נוסף נפרד משם ה' חלילה, לומר עליו שהוא עוד על שם ה', וזהו **ואין עוד**, דלא שייך ביה לומר עוד כי האחדות עצום.

~ ~ ~

לעשה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו:

תהלים פרק קלו: לעושה נפלאות גדולות לבדו וכו'. ראו נא גודל מדתו לעשות חסד, כי כאשר ברא את העולם אשר לא היה אז כי-אם, הוא יתברך לבדו, ולא היה במציאות מי שיעשה לו הוא יתברך חסד, עם כל זה עשה העולם לעשות חסד עם העולם עצמו אשר גזרה חכמתו לעשות, ועל כן ראוי להודות **לעושה** וכו', שהוא שעשה **נפלאות גדולות** בהיותו **לבדו** קודם היות עולם ושום נברא, ועשה **נפלאות** הם מעשה בראשית על צד הפלא, כי מי היה כבר שעשה חסד עמו בברוא עולם בשבילו, לכן אמור **כי** בשביל עשות חסד עם **העולם** עצמו וברואיו שגזרה חכמתו יתברך לעשותם עדיין, עשאם גם שלא קדם מקבל החסד:

~

דברים פרק ב: אמר א-להים לאמר לישראל, **קומו סעו ועברו את נחל ארנון**. ומאשר תראה בנחל ההוא, **תראה** עין בעין כי **נתתי** לפניך **את סיחון**. כי אשר **עשה נפלאות גדולות לבדו** בלי ידיעתכם, הוא ילחם עם מלכם ויתר האמורי אשר אתו.

וזהו אומרו **ועברו את נחל ארנון ראה נתתי**. כי מאשר תראה בנחל ארנון, תהיה כרואה בפירוש כי **נתתי לפניך** כו':

~

תהלים פרק לב: לעושה נפלאות גדולות לבדו, כפירוש רבותינו ז"ל, שאין בעל הנס מכיר בנסו אלא ה' לבדו והנצול לא ידע מאומה. אמר דוד **אתה סתר לי** כלומר נסתר ממני שאיני רואה את הצר, אחלה פניך **תצרני** שהוא הסוג השני כי לא אראנו. ושמא תאמר לא אכיר בנסיי ולא אודה את ה', לא כן הוא, כי-אם, אז אשלם תודות **ורני** של פלטה **תסובבני סלה**, כאילו אתה בהצילך אותי מסבבני מהרני **פלט** שאשירה לך:

ולפי דרכנו בהמשך המזמור, יהיה **הצר** היצר הרע שלפעמים יבוא איש בידו חטא וינצל, ולפעמים הקדוש ברוך הוא מרחיקו מן החטא שאפילו לא יזדמן לפניו. יאמר, **אתה** בהסתר **לי** שאיני מכיר בנסי, אתה **מצר תצרני** הוא היצר הרע שלא יביא חטא לידי, ולא תאמר שלא ארגיש בנסי כדי להודות לך, רק בבוא הצר ואתמלטה ממנו, כי אדרבה **רני פלט תסובבני סלה**, כי תמיד אחשוב שאתה מצילני אלא שאיני יודע בנסי, מה שאין כן אם היה הצר הוא היצר הרע פוגע בי ותצילני מחרבו שלא הייתי מודה סלה, רק בעת ההיא:

~

איוב פרק לו: הנודע מרז"ל, שהיה (ה') מיישר (במדבר) המעקשים, ומסקל המכשולות, ומגביה החריצים, ומשפיל ההרים, והורג הנחשים ועקרבים וכל דברים הרעים, ומכל זה לא היו ישראל רואים, רק שבלכתם היו מוצאים דרך ישר לא יכשלו בו, ולא היה נודע להם אשר הפליא לעשות הוא יתברך עמהם, כי היה הוא יתי' **עושה נפלאות גדולות לבדו**, וז"א, **מפלאות תמים דעים**, כלומר כי הוא **לבדו** ידעם:

~ ~ ~

אין כמוך בא-להים אדני ואין כמעשיך:

~

תהלים פרק פו: מה שאני מבקש... על ידי שם ה', הוא שם ההויה הגדול, אינו, מחשבי חלילה, כי שם אדנות אינו גדול אצלי, לחלות פניו, יאזין ויקשיב ויענה תפלתי חלילה, כי הנה, **אין כמוך באלקים א-דני**, שם אדנות, **ואין כמעשיך**, **וכל גוים**

כו' יבואו וישתחוו לפניך א-דני שם אדנות **ויכבדו** לשמך הנזכר, **כי גדול אתה** שם אדנות, **ועושה נפלאות אתה אלקים לבדך** בלי צורך לזולת:

—

בשום לב אל ייתור אומרו **א-דני**, כי היה די יאמר **"אין כמוך בא-להים"** וידוע כי עם ה' ידבר!

אך יאמר, כי הנה דרך הגוים לקנות אמונת אלקותו יתברך מצד מעשיו, ומזה לא יגיעו להכיר כי הוא אלוק לבדו ואין זולתו, כי-אם, כי גדול ה', אך את אלהיהם הם עובדים, באומרם כי גם המה אלהים, כי-אם, שאינם גדולים כה' אלקינו, אבל אנחנו עם בני ישראל מאמינים בני מאמינים, יודעים כי כאשר הוא יתברך אלוק ואדון על בני אדם, כך הוא אלוק ואדון על כל אלהים באופן כי אין אלוק זולתו, ואמונה זו מבלי השקפה אל מעשיו ללמוד אלקותו מהם, כי-אם, שמתחלה האמונה מושרשת בנו, ואחרי כן אנו מביטים נוסף על האמונה כי אין כמעשהו, הפך הגוים:

וזה יאמר, **אין כמוך** ולא שיש אלהים זולתך אלא שאתה גדול מהם, כי-אם, **שבאלקים** אתה **א-דני** אדון עליהם, כמו על האנשים,

וזהו **באלקים א-דני** בשם אדנות, לומר כי **באלקים** הוא אדון, כי זולתו לא אלהים הוא. וזהו לנו מפני שאין אלקותו מתחדש לנו ממעשיו, כי-אם, שאחר יודענו כי **אין כמוך באלקים ה'** נוסף על זה אנו רואים כי **ואין כמעשיך**. וזה הפך הגוים, כי הנה, **כל גוים אשר עשית**, עם היות שאתה עשיתם ולא זולתך, **יבאו וישתחוו** ולא מצד אמונה, כי-אם, **לשמך** אשר שמעו את שמעך באומרם, **כי גדול אתה ועושה נפלאות**, שהוא מפאת מעשיך, ועל ידי כן לא יאמרו כי אין זולתך, כי-אם, כי גדול אתה אך לא ישללו א-להות מזולתך כי-אם, שאתה גדול מהם,

וזהו כי **גדול אתה** כו'. אך שקר הם אומרים, כי האמת הוא כי **אתה אלקים לבדך** כאמונתנו:

— — —

יהי כבוד י-הוה לעולם ישמח י-הוה במעשיו

תהלים פרק קד: שיהי כבוד ה' לעולם, ולא שיהיה כבודו בבנין בית המקדש ולא כן בהחרב בעונות, ויחזור יהי כבודו בבית שני ולא כן בחרבן הבית, רק מעתה **יהי כבוד ה' לעולם**, כמעותד בשלישי. וגם תועלת אחר, שהוא כי תמיד **ישמח ה' במעשיו**, ולא יתעצב כביכול ביני וביני בפושעים בו מישראל ובמחריבים בה' מהגויים:

—

במדבר פרק ו: ישקיף וירא ה' משמים, לתקן עולם במלכות ש-די. **וישמח ה' במעשיו**, וישראל ישמח בעושיו:

—

דברים פרק כו: כאדם השמח שפניו מצהיבות שהוא הוראת טוב לבו בפנים, כן מקור שפע הברכה נפתח ומגלה הפנימיות לחוץ. והוא ענין שמ"ח אורות שאמרו ז"ל על פסוק, **ישמח ה' במעשיו** כי גלוי אורות השפע יתואר לשמחה כאדם השמח שפניו מצהיבות שהוא גילוי רצון הפנימי.

— — —

יהי שם י-הוה מברך מעתה ועד עולם:

—

תהלים פרק קיג: אמר המשורר דרך כלל, אל כל העולם, **הללוי-ה**, לומר שם שברא ב' העולמות. ומי יוכיח (ברוא) חידושם?

לזה אמר, **הללו** בייחוד, את שם **י-ה**, **עבדי ה'**, יוצאי מצרים, כי אתם, על ידי נסים שנעשו אז, ראיתם חידוש העולמות, בכל פרטיהם... וגם אתם, **הללו את שם ה'**, כי אז נתאמת גודלו והשגחתו, הפך מאמר פרעה מי ה' וכו'.

ובכן, **מעתה**, מזמנכם (זמן יציאת מצרים) יאות, **יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם**, כי על כל הנאה, וכל מצוה והודאה, תאמרו "ברוך אתה ה'", כאשר היתה מאתו יתברך מאז, כי אז ניתנה התורה, כי בכל פרטי העולם השגחתו לברכו עליהם. וכל זה הוא לשלול מה **שממזרח שמש וכו' מהולל שם ה'**, אשר הלולו הוא בגויים, שיומרוהו למזמה, כי, **רם על כל גוים ה'**, כי ירוממוהו, עד סלק השגחתו מעולם הגלגלים והשפל, כי **על השמים כבודו** ולא בשמים ובארץ.

—

אחר ששני השמות נודעו ונתאמתו שם, כדי לעלות לקבל התורה אחרי ידיעת אמתת שמותיו יתברך, הלא נסתפק, כאשר נברך אלקינו על כל מיני הברכות, ברכת הנהנים או כל מצוה או על כל תפלה והודאה, לאיזה שם נברך?

לזה אמר, **יהי שם ה' מבורך**, שתמיד בשמו הגדול נברך, בשמו הגדול הזה. והנה היה מקום לומר, שמיציאת מצרים עד למלחמת עמלק יאות לעשות כך, אך, ממלחמת עמלק והלאה, שנשבע ה' שלא יצרף אותיות י-ה לאותיות ו-ה, עד ינקם מעמלק שנאמר **כי יד על כס י-ה** וכו', מאז, נברך לשם י-ה!

לזה אמר, **מעתה ועד עולם**, והוא, כי לא יעלה על לב חלילה יש פירוד בפועל בשמו הגדול, כי אין בשמו שינוי חלילה, רק, שמה שמורה (בפס' הנ"ל, אשר) בחינת התחברותם בלתי נמצא בעצם בשפע בעולם, (אכן) יהיה אחרי כן (לעתיד, נתגלה בעולם), אך גדולתו לעולם עומדת (אף שנעלם מאתנו). ומצורף לזה (עוד טעם על ברכתינו שם הויה, אשר) בל יראה, שהברכה היא על הנאות ושכר העולמות (וכאשר בזמה"ז נעלם השפע, נשתמש בחצי שמו. לא כן הוא, אלא ברכתינו אותו יתי הוא הכרתינו שהויה (אשר אמר לא שניתי) תמיד מבורך ומקור הברכה בעצם)

—

תהלים פרק קטו: רוח הקדש... אומרת לא תייחלו לברך עד תיגאלו, רק **מעתה ועד עולם**... כאילו כבר קבלתם הטובה, כי ודאית היא ולא תמוט:

~ ~ ~

יהי י-הוה א-להינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו:

~

מלכים א פרק ח: ברוך ה' אשר נתן מנוחה כו' לא נפל דבר א' מכל דברו הטוב אשר דבר, ועל כן יאות לנו לדאוג פן כאשר נתקיים הטוב יתקיים גם הרע אשר ייעד, אם חס וחלילה נשחית מעשינו לעשות את הרע בעיניו:

על כן אוחילה לאל אחלה פניו, **יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבתינו** כו'. אברהם יצחק ויעקב שהן הם היו המרכבה, כן יזכנו נהיה אנחנו **היכל ה'**, שעל ידי כן יהיה בית המקדש קיים תמיד, כענין **היכל ה' המה**, ועל ידי כן **אל יעזבנו ואל ימשנו**,

והוא, כי בתפלתו נרמזו גלות חרבן בית ראשון וחרבן בית שני אשר הראשון יתייחס לעזיבה ביד אויבינו, והשני לנטישה גדולה מעזיבה, כי הראשון היה שבעים שנה והשני ארוך עד ישקיף וירא וירחם ה' משמים, ואמר כי על ידי היותו עמנו **אל יעזבנו** בראשון **ואל ימשנו** בשני.

~

אומרם ז"ל, בגמרא שקרא יתברך אותנו כפויי טובה, על שלא אמרנו **אתה תן**, באומרו אלינו, **מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים**,

כי הלא כמו זר נחשב, איך נאמר **אתה תן** (ותכריח אותנו), והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והבחירה חפשית?

אך חשבתי למשפט, כי מה שאין הוא יתברך עושה הוא לשנות הבחירה מרע לטוב או הפכו, אך לעזור את אשר הוא חסיד, שלבבו שלם, להמשיך צדקו, יעשה, כי רגלי חסידיו ישמור, ואפילו בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן:

וזה יהיה מאמר שלמה בחכמתו, הלא אמרתי, **יהי ה' אלקינו עמנו** כו', איני שואל שינוי בחירה, כי-אם, **שאל יעזבנו** מלשמור אותנו מן החטא, כי בהיותו עמנו, אנו נשמרים, ועל ידי שאל יעזבנו מעט, **לא ימשנו** הרבה אחר כך:

והוא סוף מאמרו באר היטב שאומר, **והיה לבבכם שלם עם ה' כו' כיום הזה**, שהוא כי אינו שינוי בחירה, רק המשכת הכשרון כיום הזה להיות כך תמיד:

~

בראשית פרק כג: האבות הן הן המרכבה, ואין להם צורך בית המקדש, כענין **יהיה ה' א-להינו עמנו** שיהא מרכבה עלינו, **כאשר היה עם אבותינו** שהם האבות.

~

שמות פרק כה: יהי ה' א-להינו עמנו, שתשרה שכינה בעצמנו, **כאשר היה עם אבותינו** אברהם יצחק וישראל עבדיו, כי האבות הן הם המרכבה, ועל ידי כן **אל יעזבנו ואל ימשנו.**

~

ויקרא פרק כג: ביום הראשון לחשבון עונות נבטח בשם ה' ונשען ברוב חסדיו, **יהי** עמנו **כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו** ביד יצרנו.

~ ~ ~

ואמרו הושיענו א-להי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך:
(דברי הימים א' פט"ז: לה)

~

תהילים פרק קו: הושיענו י-הוה א-להינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: הושיענו ה' אלקינו וכו'. אנו גולת ישראל אומרים לפני הקדוש ברוך הוא, הנה פעמים רבות הצלת את עמך ושבו לקלקל, והנה היית מציל על ידי מושיע בשר ודם, ושנית היית מניחם בקרב הגוים וקרוב ללמוד מעשיהם,

אך **הושיענו ה' אלקינו** בעצמך, כאשר עתיד, כמה דאת אמר, **חשף ה' את זרוע קדשו וראו וכו'**, וכן הוא אומר, **ונגלה כבוד ה' וכו'**, וגם **וקבצנו מן הגוים** פן נלמוד ממעשיהם. ואז אחר שנכנענו כל כך בגליות, לא נבקש גדולות וייעודים רבים, כי אחריך נרוצה כאריה ישאג ולא נבקש רק **להודות** את שמך בלבד:

כי גם שאין אנו משובחים וכדאים, נחפוץ בזה **להשתבח** לקנות אנו שבח **בתהלתך.**

~ ~ ~

י-הוה מלך... י-הוה מלך... י-הוה ימלוך לעולם ועד:

~

תהלים פרק י: ה' מלך כו'. והוא כי באמרנו **ה' מלך ה' מלך** כו' אנו מכוונים,

כי עד לא עשה ארץ וחוצות, **ה' מלך** (בסגול), ואחר היות יצורים בעולם **ה' מלך** (בקמץ), וכאשר הארץ כבגד תבלה כו' **ה' ימלוך לעולם ועד.**

כלל הענין שעם שמלכותיה מלכות עלם, אין מתייחס היות עולם ועד רק באחרונה. ונבא אל הענין, אומרים ישראל הגולים, 'מה לנו לבקש על גלותנו, נבקש על העיקר, שיהיה **ה' מלך עולם**, שהוא אחר צאת שכינה מהגלות, ובכלל מאתים מנה, כי אחר שה' **מלך עולם ועד**, אז כבר **אבדו גוים מארצו**, הוא כל הארץ, שכולה ארצו, ובכלל הוא, שנהיה גאולים, שאם אין גוים, אין גולים':

~

דניאל פרק ד: ה' מלך עולם ועד אבדו גויים מארצו, כי **מלך** יקרא, גם כי **אבדו גוים מארצו** כלה. ואומר, **ה' למבול ישב** וגו', לומר, כי גם **שלמבול ישב**, וימח את

כל היקום מאדם עד בהמה, וישאר אך נח, **ישב מלך לעולם:**

וכן ענין **ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך**, שענינם היה עד לא נברא אדם, והווה ויהיה לעולם, ועד אחר סוף כל דורות עולם. כמפורש על פי קדמונינו בסדר סליחה,

ועד לא עשה ארץ וחוצות ה' מלך (בקמץ), ובהכינו וגו' ה' מלך (בסגול), והארץ כבגד תבלה וגו', **ה' ימלוך.**

כי מלכותו ית' בלתי תלוי בארץ וחוצות וביצורי עולם:

~

תהלים פרק צג: ה' מלך גאות לבש וכו'. דרך המלך שבמלכו מראה שפלות וגומל חסדים לעם לשיקבלוהו עליהם, כמה דאת אמר היום תהיה עבד לעם הזה וכו', אמר כי לא כן מלך מלכי המלכים, כי-אם, כאשר **ה' מלך אז גאות לבש.**

~

אומר המשורר, כאשר **ה' מלך** שהוא עד לא עשה ארץ וחוצות הנה תחלה השם הנזכר **גאות לבש**, שהוא להתגאות למעלה מן העולם, לבלתי הטפל בו, כי-אם, להניח את מדת הדין, הוא האלקים, הוא שכינה בלבד, היא מדת הדין, לברוא את העולם,

אך, כאשר **לבש ה'** הגאות הנזכר, אז, **העוז** שהוא התורה, **התאזר** נגדו יתברך, ואמר **אף** אתה עם מדת הדין, ראוי, **תכון תבל**, באופן **בל תמוט**, מה שאין כן, אם שם הרחמים **גאות לבש**, ועולה ופורש מן העולם, שתבל ימוט ואין עולם.

~

פרק צו: אמרו בגוים ה' מלך וכו'. הנה ידוע כי תואר "**מלך**" עניינו דין ומשפט, כי על כן בימים הנוראים, אשר הוא יתברך יושב על המשפט, נתארהו בתואר "**מלך**" לומר המלך הקדוש, המלך המשפט.

ונבוא אל הענין, אחר אומרו, כי כל העכו"ם, מעתה, יאמינו באלוקי אמת לבדו, ולא ילכו איש בשם אלהיו, אמר, עתה **אמרו בגוים** מה ירויחו בזה, והוא, אמור להם, הנה, **ה' מלך**, שהוא, כי יתואר לעתיד בתואר "**מלך**" בקומו לערוץ הארץ לשפוט כל הגוים, כי על כן נקרא תואר "**מלך**", לכן לה' תהיו מעתה, ואם טרם בוא יום ה' לא תשובו אל ה', ולא תתנו לו כבוד ועוז וכבוד שמו ולא תכירו האמת, הלא יקום לערוץ הארץ, ועולם ימוט, וידין העמים במדת רוגז, ולא ישמחו בבואו, לא שמים ולא ארץ,

אך, אם תשמעו בקולי, ככל הכתוב למעלה, טוב לכם וטוב לעולם עליונים ותחתונים.

וזהו **אמרו**, תדעו אשר תרויחו בעצתי שתשובו אל ה', הלא הוא, הנה **ה'** בעל הרחמים, **מלך**, ואין צריך לומר בחינת החסד ורחמים, כי-אם, **אף תכון** וכו', שגם לא תקטרג **האף** והרוגז שלו, עם היותו בא לערוץ הארץ, כי-אם, אדרבה, אפילו מדת **אף** ורוגז שלו, **תכון תבל בל תמוט**, כי לא יחריב תבל, בכלות כל הגוים הכופרים בו, כי-אם, אדרבה, **תכון תבל** וכו', והטעם, כי הנה, **ידין עמים במישרים**, שהוא במדת רחמים וחסידות, כי זה ענין **מישרים**, כד"א, **ועשית הישר והטוב**, ואמרו רבותינו ז"ל, זו לפנים משורת הדין:

~

פרק צז: ה' מלך תגל הארץ וכו'. הנה במזמור הקודם אמר משה רבנו ע"ה, בעל המזמורים האלה, כי כאשר **ה' ימלוך, ישמחו השמים ותגל הארץ** מאור שפע שיושפע טובה בעולם,

אמר עתה, אשר אמרתי כי בהיות שה' **מלך, תגל הארץ** היינו **שישמחו איים רבים**, הם הרחוקים, אשר לא היצרו את ישראל, אך, לא הקרובים סביב, כי-אם, **ענן וערפל סביביו**, שהם כוחות רוגז ודין כנודע, לקרובים **סביביו**, כי הם אשר היצרו את ישראל. והביטה וראה נפלאות א-ל, אשר יפליא בין הצדיקים לצריו יתברך, כי הנה הצדיקים, אשר צדקתם בזמן ההוא, היא, אשר עשו **צדק ומשפט**, כי **ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה**, הם יהיו אז, **מכון כסאו**, מרכבה אל השכינה, עם היותה אש אוכלה שיתענגו בה, והרשעים, אין צריך לומר אש השכינה עצמה, כי אפילו, **האש** אשר **לפניו תלך**, הוא אש בהיקותו המבהיק ומתפשט לפניו, **תלהט סביב צריו**, כי בבת אחת מה שמענג את הצדיק תלהט הרשעים:

~

פרק צט: ה' מלך ירגזו עמים כו'. הנה במזמורים הקודמים, הפליג משה רבנו ע"ה בעל י"א מזמורים אלו, לדבר על מלכותו ית', ואמר כמה פעמים **ה' מלך**, וב' פעמים אמר, **לפני ה' כי בא** כו' שהוא לעתיד, והוא להשרות שכינתו בבית המקדש, בין ב' הכרובים, וכל עניינים אלו לא אמרם כמדבר עם ישראל, כי-אם, עם כל העמים.

והנה אין ספק, כי אפי' באמור **ה' מלך ירגזו עמים**, כי הלא כמו זר יחשב להם, כי (ה'י) במי שאין בו שינוי, הלא כמו זר נחשב, איך נאמר **שימלוך** שיורה (שינוי) היות זמן משולל מלכות, וזמן במלכות.

ועוד, כי יוצר הכל הוא, והכל תחת רגליו, ומה צורך אליו למלוך ביצוריו, ובידו נפש כולם.

ואם על אמור, **ה' מלך, ירגזו עמים** (הייינו שיקשו כנ"ל), מה יעשו, באמור, שהוא **יושב הכרובים**, כי הלא, **תנוט הארץ**, שהיא תמיהא והרעשה יתירה, מהרגזה הנזכרת (הלא, ביותר יקשו), כי הלא, מאשר יאמרו למזמה ירעשו, בשמוע **כי ישב אלקים על הארץ**, ומה גם מי ששמים ושמי השמים לא יכלכלוהו, ישב במקום צר בארץ:

וזה אמר, **ה' מלך**, על זה **ירגזו עמים**, כל שכן באמור, **ישב הכרובים**, כי מזה **תנוט הארץ**, אך, לא יבינו, כי הנה, מה שהוא יושב הכרובים, כו' אינה קושיא, כי הנה, **ה' בציון גדול** כו'. והוא, כי אשר עולה על רוח המקשים, איך **ישב אלקים על הארץ**,

הוא (מפני) חשבם שגשמות הארץ מעכבת, מבוא בה, רוחניות ית',

והן אמת, כי במלאכי השרת, יצדק עניינם, כי על כן, בבוא המלאך אל העולם השפל, מתלבש מכח העולם הלז, התלבשות דק, מעין העולם, ובו מתראה לפני בני האדם, כדמות איש, אך, אין זה רק (למלאך וכדומה) למי שלא ברא את העולם, שאין העולם משועבד אליו,

אך הוא ית', שהעולם משועבד אליו, לא יעצור כח לעכבו, מהיותו ית' בו בקדושת רוחניות, (ואעפ"כ) מבלי יתלבש חלילה מעין העולם, כמלאך הבא, כי על כן, לא נמנע מהיות גם העולם הגשמי הלז מעשה ידיו, כמקרא שכתוב, **ויבשת ידיו יצרו**, ויהיה המצאו בארץ, כבריאתו אותה.

~

ועז מלך משפט אהב וכו'. הנה כתבנו כי על שני דברים יתחמץ לב העמים.

א', על אמור **ה' מלך** (בקמץ), כי אין בו שינוי, ואיך נאמר שמלך (בקמץ), שיורה שהיה זמן משולל מלכות, והוא שינוי, ומה גם, כי מאליו, הוא היוצר הוא הבורא הוא הכל, ומה יתחדש לו במלכו,

והשני הוא, איך נאמר שהוא **יושב הכרובים**,

והנה על זאת השנית דסליק מיניה, כבר דיבר ויישב הענין, עתה בא למאי דפתח ביה ואמר, **ועז מלך משפט אהב** כו'. והוא, לומר כי הן אמת, כי לא יבצר מהיותו יתב' מאליו מולך בעולם, אך, הנה דרכו להתנהג בחסידות, וגם כי יעשה משפט, יצרפנה עם צדקה, ויש זמן שלא יהיה רק משפט אלקים, כי **יבוא לשפוט את הארץ**.

והנה ידוע, כי תואר "**מלך**" הלא יאמר על מציאות משפט לבדו, כי זה הוא עוז המתואר לכל מלך, ועל כן על העתיד שיהיה משפט לבדו, נתאר אותו בתואר "**מלך**" לומר על הזמן ההוא **ה' מלך** (בקמץ), מה שאין כן עתה, כי מתנהג בחסד ובצדקה עם המשפט, עם שלא יבצר, כי מלכותו עולם ועד.

וזה מאמר הכתוב, **ועז מלך** כו' לומר הנה **עז** המתואר למלך, שעליו יקרא **מלך**, הוא היותו **משפט אהב**, שהוא משפט לבדו, כלומר, ועל כן, על זמן המיוחד למשפט, נקרא "**מלך**" אליו ית', לומר **ה' מלך** על העתיד. מה שאין כן עד כה, כי הנה, **אתה כוננת מישרים**, להתנהג בחסידות, הנקרא **מישרים**, כד"א, **ועשית הישר**, ואמרו רבותנו ז"ל, זו לפנים משורת הדין, וכן בכל הימים אשר תעשה לנו משפט, הוא משותף עם צדקה, כי **משפט וצדקה ביעקב אתה עשית**, על כן, לא תארנו תואר "**מלך**" על מה שעד כה, כי-אם, לעתיד לומר **ה' מלך** כמדובר:

~

שמות פט"ו: י-הוה ימלוך לעולם ועד: אמרו לא לנו ה', לא לנו, אנו מבקשים זה, כי-אם על דבר כבוד שמך, כי-אם כה תעשה לנטוע אותנו בארצך ובבית המקדש העתיד, מעתה, הנה יהיה **שה' ימלוך לעולם ועד**, כאשר בזמן הבית השלישי. שלא יחלק מכבודו למלכיות בשר ודם, ולא יתחלל כבוד מלכותו בחורבנות בית המקדש, כי-אם **שה' ימלוך לעולם ועד** שהוא העתיד, שתהיה מלכותו גלוי וניכר לכל העמים בלי הפסק, כאשר סידרו קדמונינו באומרם:

עד לא עשה ארץ וחוצות, **ה' מלך**. ובהכינו יצורים כו', **ה' מלך**. ועת יקבץ נפוצים כו', **ה' ימלוך לעולם ועד**.

~

תהילים פ"י: כי באמרנו **ה' מלך ה' מלך** כו' אנו מכוונים כי עד לא עשה ארץ וחוצות, **ה' מלך**, ואחר היות יצורים בעולם, **ה' מלך**, וכאשר הארץ כבגד תבלה כו' **ה' ימלוך לעולם ועד**. כלל הענין שעם שמלכותיה מלכות **עלם**, אין מתייחס היות '**עולם ועד**' רק באחרונה.

~

פ' קמו: עוד יש לכם משכון גדול להיות בטוחים ליגאל, כי עתה כביכול שכינה בגלות, שאין מלכותו ניכר,

ואז, **ה' ימלוך לעולם ועד**. שהוא אשר סידרו לנו בתחינותינו, עד לא עשה ארץ וחוצות, **ה' מלך**, ובהכינו וכו', **ה' מלך**, ועת יקבץ וכו', **ה' ימלוך לעולם ועד**.

ועל חלוקה הזאת הג', אשר לא תבצר חלילה, אמר, **ימלוך ה' לעולם**, ובזה אנו בטוחים כי אז נגאל.

~

הנה כי פסוק **ה' ימלוך** פירשוהו על העתיד לבא, בימות המשיח. ותהי בקשת ישראל, שיתקיים מאז יצאו ישראל ממצרים:

ולשמא יאמר א-להינו יתברך, כי לא יתכן יהיה זה מאז, עד תתפרסם גדולתו בעולם, על ידי המשך הדורות, מה שאין בן בעת ההיא. כי הנה נס קריעת ים סוף שהיה גדול לעיני כל העמים, הלא כל היושבים שם הם המצריים כבר מתו, ואיך יתפרסם שמו בעולם על ידי מתים?

לזה אמר, אין זה עיכוב, **כי הלא בא סוס פרעה** כו'. כלומר, כי סוס פרעה ורכבו ופרשיו שבאו בים, הם היו אשר **וישב ה' עליהם את מי הים**, אך לא את פרעה עצמו, כי הוא נשאר.

וזהו אומרו, **כי בא סוס פרעה**, עם היות שגם בא פרעה עם סוסו. אך, הוא לומר, כי **סוס פרעה** כו' הם אשר **וישב ה' עליהם את מי הים**, אך לא על פרעה. עם היות שהוא גם הוא בא, לא נאמר עליו **וישב ה' עליהם** כו', ועל כן אינו מזכיר, אלא את מי **שבא (סוס פרעה)**, **וישב** כו'. והוא מאמרם ז"ל בפסוק ולא נשאר בהם עד אחד, כי אחד נשאר והיה במים עד גרונו ואמר מי כמוך ברפיון הכ"ף. ואם כן מי יפרסם גדולתו יתברך יותר ממנו, מאשר עיניו ראו ולא זר, ואם כן איפה, אין עיכוב מהעשות שאלתנו על זה:

~

י-הוה עז לעמו יתן י-הוה יברך את עמו בשלום:

~

תהלים פרק כט: רוב עוז וטובה תחטיא את ישראל, להתקומם איש על חברו, והוא הדל משולל עוז, הוא נכנע הרבה, ולא יריב עם אדם, אך אשר לו עוז מתקומם, ועיקר הצרה אשר לנו בגלות הזה הוא העדר שלום, כי זה החריב ביתנו והגלה אותנו, לזה אמר, כי גם זה יתוקן, כי הלא, כאשר **ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום**, שלא יתגאו על ידי העוז, לבעוט ולריב אלו עם אלו, כי-אם, שה' ישפות שלום למו.

~

וישב ה' מלך לעולם כי אין כבוד מלכותו תלוי בעם: ואמר, ולא עוד, אלא שאין צריך לומר שאינו צריך לעמו יתנו לו עוז, כי-אם, אדרבה, **ה' עוז לעמו יתן**, כדי שיעצרו כח לקבל ברכתו כי רבה היא מאד, עד יבלו שפתיהם מלומר די.

וזהו, **ה' עוז לעמו יתן**, על מה שה' **יברך את עמו בשלום**, כדי שיהיה להם עוז, לקבל הברכה כי עצומה היא מאד, כענין, **ופחדו אל ה' ואל טובו**, וכאשר היה בסיני, שלא עצרו כח לסבול ויצאה נשמתם, ואמר, כי, עם היות להם שלום, שהוא כלי מחזיק ברכה, עם כל זה צריך **עוז לעמו יתן** לקבל אותה.

~

הנה אין הקדוש ברוך הוא צריך עוז ותעצומות, לא לאבד עולם ולא לקיימו,

לאבדו, כי הנה **ה' למבול ישב**,

וגם לא לקיימו, כי הנה מאז **וישב ה'**, **בשב** ואל תעשה, נשאר מוראו בעולם, להיות **מלך לעולם**, באופן, כי לעצמו אין צריך לפעול בעוז,

אך, **העוז לעמו יתן**, לעתיד על כל העולם, ולא שיצטרכו למלוך ולמשול בעולם על ידי **מעוז** זרועם, כי-אם, אדרבה, **ה' יברך את עמו בשלום**.

~

כאשר הוא יתברך, עוזו כל כך גדול, שבשב ואל תעשה יפעול, וישודד וימלוך, כן **ה' עוז לעמו יתן**, וגם הם, על ידי שה' **יברך את עמו בשלום**, שבלא חרב ובלא חנית **ירדו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ ולפניו יכרעו ציים** כו':

ובמה שאמרו רבותינו ז"ל, כי **ה' עוז לעמו יתן** נאמר על התורה שנקראת **עוז**, יאמר ענין מאמרם ז"ל, כי כשבא הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם, נעשו מלאכי השרת כתין כתין וחבורות חבורות, מהן אומרים יברא, ומהם אומרים אל יברא, חסד אומר יברא וכו', ואמת אומר אל יברא וכו', צדק אומר יברא, ושלום אומר אל יברא, שכולו מלא קטטות, מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל אמת והשליכה לארץ כו', שהוא כמפורש אצלנו, שנתן את התורה הנקראת "אמת" בארץ, שבעסוק בה, יתוקן העדר האמת מלשונם, אך, שלום עדיין נשאר במקומו. ועל שני המנגדים האלה, גלו שתי פעמים, אחד בגלות בבל שהוא על העדר התורה, שנאמר, **על מה אבדה הארץ? ויאמר ה' על עזבם את תורתי**, שהוא על ביטול תורה, כי, ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה וכו', ולא ויתר על ביטול תורה.

וזהו, **ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה**, כי ע"י שו**תשלך** ישראל **אמת** ארצה ע"י כן **ועשתה** בבל (גלותה), **והצליחה**.

ובגלות חורבן שני, גלו על שנאת חנם, שהיא העדר השלום.

על כן אומר עתה הוא יתברך, כי יתקן את שתיהם, כי על האחד, **ה' עוז לעמו יתן**, זו תורה הנקראת אמת, ועל השנית אמר, **ה' יברך את עמו בשלום**, באופן יתוקנו השני מנגדים ולא יגלו עוד, והוא מאמרנו על פסוק, **והאמת והשלום אהבו:**

~

פרק יח: הנה המתנהג בתמימות והוא אין לאל ידו ולא רב חילו להלחם, אין להחזיק לו טובה שילך בתום, אך, אשר כח, ואל, לו, כי רב חילו, ועם כל זה רודף שלום והולך בתום, ראוי להחזיק לו טובה. וכמאמרנו על פסוק, **ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום**, שאומר דוד, **ה' עוז לעמו יתן**, ולבל ירום לבם להתקומם על הזולת כי יבטחו בעוזם, על כן זאת שנית אוחילה לפניך, והיא, כי **ה' יברך את עמו** לתת להם **שלום**, לאהוב ולרדוף שלום, בל יגורו מלחמות מפאת עוזם.

~

ישעיהו פרק נב: התורה נקראת עוז, כמשז"ל שבשמוע האומות קולות וברקים במתן תורה, הלכו אצל בלעם ואמרו לו שמא הקדוש ברוך הוא מביא מבול לעולם, אמר להם, **ה' עוז לעמו יתן** היא תורה שנקראת **עוז**, וענו ואמרו **ה' יברך את עמו בשלום**,

וראוי לדעת למה נקראת עוז? ולמה ענו כך?

אך הוא, כי ע"י התורה, יש להם חירות ממלאך המות וממלכיות, על כן ענו ואמרו, מי יתן שלא יהיה העוז רק לינצל ממנו, ולא שישלטו עלינו,

וזהו ה' **יברך את עמו בשלום**, שלא יהיה העוז למשול בנו.

~ ~ ~

ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה י-הוה ויפוצו איביך וינסו משנאיך מפניך:

~

במדבר פרק י: ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יי ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך. ובנוחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל. (לה-לו): ראוי לשית לב אל לשון **ויהי** שהוא לשון צער!

וגם, למה ייחד הדברים ההם לנסיעה? ואומרו **שובה ה'** לנייחא?

אך יהיה, כענין תיקון תפלת יום הזכרון, באומרו, ובכן תן פחדך וכו'. והוא, כי

להיות היום ההוא יום דין, אנו מחלים פני אל, יתן פחדו על כל הגוים הבלתי יראים את ה', וייראוהו וישתחוו לו יתברך. אך, בהיות עתות רצון, אנו מחלים פניו יתברך, ירצנו וייטב לנו על דרך זה.

הנה, כי אין ספק, כי עת הטלטל הארון ממקום למקום, שמייחסת בצד מה טלטול אל השכינה כביכול. כמאמר הכתוב ואהיה מתהלך באהל ובמשכן, והוא עת בחינת רוגז.

וזהו אומרו, **ויהי בנסוע** שהוא לשון צער, הפך עת הנייחא, שהוא רצון ומנוחה. ועל כן בנסיעה שהוא עת רוגז מה, אז, **ויאמר משה קומה ה'** והטל הרוגז **על אויביך. שיפוצו וינוסו משנאיך:**

~

פרק ט: ובמה ש... ראותם, שנעשית (עמוד הענן) כמין קורה על מחנה יהודה. לרמוז להם, שעל ידי שיהודה קדש שם שמים, וקבל קורת עול מלכות שמים עליו בים שעבר ראשון, נעשה ראשון לנסיעה וחניה, כמקרא שכתוב היתה יהודה לקדשו, ועל ידי כן נעשו ישראל ממשלותיו, שהוא (יהודה) מושל עליהם. ובראותם כך, נותנים אל לבם, ונעשים צדיקים ליקרא בני ישראל.

וזהו **לפי העלות** ובמה **שאחרי כן**, על ידי כן כאשר **יסעו, בני ישראל** (נקראים) בהרהור תשובה:

וזהו שהיה אומר משה אז, **קומה** ה' **ויפוצו** אויביך, מהיות מקטרגים לפניו. כענין, **גם ה' העביר חטאתך**, בדוד. ואמר, **קומה ה' ויפוצו אויביך**, שהם כחות הטומאה, העומדים לפניו יתברך, לקטרג על העון אשר עשו במקום ההוא, עליהם יאמר, ויפוצו אויביך. ועל הגוים היה אומר, **וינוסו משנאיך מפניך**. כלומר, כי אלו (בנ"י), כבר הם אוהביך, כי שבו מחטאם. כי נתנו אל לבם בראות העלות (הענן), ובראות רמז הקורה על יהודה.

~

ישעיהו פרק נו: פסוק כהנדוף כו' שאמר המשורר, משה אמר, **קומה** ה' בעל הרחמים, **ויפוצו** אויביך וינוסו כו'. שהוא שבהיות ע"י שם ה', לא ימסו מפניו, רק יפוצו או ינוסו,

אך שאלתי היא, יקום אלקים מדת הדין וימסו, כהמס דונג מפני אש מפני אלקים. אמר הנביא, אחר כך הנני מוסיף, כי אף אש צריך תאכלם, לא יהיה, (שם) האלקים, שכהמס דונג ימסו מפניו, כי-אם, שהאש תהיה ה' בעל הרחמים שימסו מפניך ה'.

~ ~ ~

קומה י-הוה למנוחתך אתה וארון עוזך:

כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו: בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך:

~

תהלים פרק קלב: קומה ה' למנוחתך הוא בית המקדש, באופן **שאתה** ההווה בעליון תהיה עם **ארון עוזך** שבארץ, ולא שבחינת **הדום רגליך** בלבד, שבמשכן הנער, יהיה עם ארון עוזך.

~

קומה ה' למנוחתך היא בית עולמים, כי שם היא המנוחה לעולם, ולא יהיה כאשר עד כה, שהיה הארון מיטלטל ממקום למקום, ויוצא למלחמה, באופן שהיתה שכינה בשני מקומות כאחת, אחת בארץ כנודע, וגם במשכן שבשילה, או נוב או גבעון, ואינו כבוד מלך, רק **אתה וארון עוזך** כאחד.

~

כהניך ילבשו צדק וכו'. ידוע מרבותינו ז"ל, כי בבוא שלמה להכנים הארון בבית המקדש לא היה נכנס גם שאמרו כמה רננות, עד שאמר שלמה, **בעבור דוד עבדך** וכו' ומיד נכנס, ואז נתכרכמו פני אויבי דוד כשולי קדרה. ויתכן, כי זה מאמר דוד מעתה, **קומה ה' למנוחתך**, הוא בית המקדש, ואף על פי **שאתה** נמצא עם **ארון עוזך**, באופן שלהיותך עם הארון יקל (לארון) ליכנס, אבקשה ממך, כי גם **שכהניך** או **ילבשו צדק** הם בגדי כהונה, **וחסידיך** שביניהם **ירננו**, שיאמרו כמה רננות לשיכנס הארון, עם כל זה **בעבור דוד עבדך אל תשב** וכו', כי לא תהיה הכנסת הארון כי-אם, בעבורי, (בכדי) שיוודע, שמחלת לי על עון בת שבע, בראות שבעבורי, אינך משיב פני בנה (שלמה), כאשר היה.

~

כי בחר ה' בציון וכו'. אמר, הנה עוד טעם שני לשתעשה בגיני, שבעבורי, **אל תשב פני משיחך**, כי הלא, כאשר **בחר ה' בציון אוה למושב לו**. והוא, כי הנה על פסוק, **לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל ואבחר בדוד**, הקשו ז"ל, נכנס בעיר ויצא בדוד? והוה ליה למימר לא בחרתי בעיר ואבחר בציון או ואבחר בירושלים, או לא בחרתי באיש ואבחר בדוד!

אלא, שמה שבוחר בעיר, תלוי באיש, שמשרה בו יתברך שכינתו.

ובזה יאמר פה, הלא אמרתי, **בעבור דוד** וכו' הנה ראוי הוא כך, שהרי כאשר **בחר ה' בציון אוה** את דוד הנזכר, **למושב לו** יתברך, שאם לא להיותך בוחר בדוד להיות לך מושב ומרכבה, לא בחרת בציון.

~

וכהניה אלביש ישע וכו'. הלא מדברך שאמרת, שבכניסת הארון לבית המקדש, עם היות **שכהני ילבשו צדק וחסידי ירננו**, כמה רננות, עם כל זה, **בעבור דוד אל תשב** וכו' שלא יפתחו השערים, כי-אם, בעבורי, שהוא, למען יכירו שמחלתי לך, והנה זה יהיה לכהנים וחסידים העדר כבוד (שלא נפתחו עבורם),

אך אשלמה להם, כי לעתיד, **כהנים ילבשו ישע**, כי אין צריך לומר, שלא יצטרכו לעשות קרבנות, לשיוושעו, כי-אם, שמאז **ילבשו בגדי** קדש יהיה להם **ישע**.

~

פרק ל: מזמור שיר חנוכת כו'. הנה אומרו "מזמור" ו"שיר" יראה כפל ענין!

ועוד שלא חנכו דוד!

ויתכן, יאמר במאמרם ז"ל בשמות רבה, שלא נכנס ארון אל הקדש עד בא ארון דוד, ואמר שלמה, **בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך**, נמצא, עיקר חנוך הבית היה על ידי דוד. ובזה יאמר, ברוח ה' דיבר בו, הנה **מזמור ושיר** יאותו, אחד, על מציאות **חנוכת הבית**, שנית, להיות **לדוד** להיות בעבור דוד ועל ידו, על כן ברוח הקדש משורר על הדבר מעתה:

~ ~ ~

ואמר ביום ההוא הנה א-להינו זה. קוינו לו ויושיענו. זה י-הוה קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

~

ישעיהו פרק כה: ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה כו'. לעתיד בהתגלות להם שכינה, **הנה אלקינו זה** מורה באצבע,

והנה, תחלה בבית א' **קוינו לו**, לא שתושע שכינה כביכול מגלות לגמרי. כי אין זה רק לימות המשיח,

אך, בבית שני, לא היה, רק **ויושיענו**, שיבא אלינו הקדוש ברוך הוא, ויושיענו. ע"כ, לא שמחנו לגמרי, כי עדין נשאר ה' בלתי שלם, והכסא כבוד בלתי שלם, שנא', **יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק.**

אך, עתה, באחרון, **זה ה' קוינו לו** שיושלם, ולא לכוונה **שיושיענו**, רק על הנוגע אליו ית' בצאת שכינה מהגלות כביכול, וע"י כן, **נגילה ונשמחה בישועתו**, של עצמו. כי ישועתו של הקדוש ברוך, הוא ישועתן של ישראל, מה שלא נגמר לגמרי בבנין בית שני, כאשר בבנין הג' במהרה בימינו:

~

ב' דברים אנו מקויים:

א' שנראה באצבע, ונאמר **זה.** והוא מ"ש ז"ל, שעתיד הקדוש ברוך הוא להיות ראש חולה לצדיקים, ויהיו מראים באצבע ואומרים **זה אלי.**

שנית, שיושלם שמו.

ועל ב' הדברים אמר, שנא', **ביום ההוא זה ה'** שהם הב' דברים, **קוינו לו**, ולא על מה שנמשך לנו ע"י כן. רק עיקר מה **שנגילה ונשמחה** יהיה **בשביל ישועתו** של עצמו (יתי).

~

ואמר ביום ההוא כו' לומר, הלא אמרתי, כי אשקה לכל העמים בהר הזה שהוא בירושלים משתה שמרים שהוא דין ורוגז, אמר, הנה כ"כ תהיה נקמת ה' בהם, עד שיקום איש ישראל, **ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה**, שהוא שכינה, שם אלקים, שיזכו להראותה באצבע, ויאמרו **הנה** נעשתה תאותנו שיצאה מהגלות, והנה לפנינו כי **הנה אלקינו זה קוינו לו שיושיענו**, שע"י צאתנו מהגלות נושע, וזהו **ויושיענו.**

אך, **זה ה'** הוא השם הגדול שאנו מראים ואומרים, זה לא עלה על לבנו לקוות לומר בו **זה ה'**, רק מה **שקוינו לו** לא היה להראות, רק **קוינו לו שנגילה ונשמחה בישועתו**, שיושלם כמדובר בהתחבר ד' אותיותיו:

ומה **רב** חסדו שהגדיל לעשות שגם לו נראה (באצבע), ונאמר, **זה ה'** מה שלא חשבנו, רק שם אלקים, הוא שכינה, ולהיות ה' שלם, ידוע, שהוא ע"י נקמת עמלק. וזאת נבקש מאתך, שאחר שכל עיקר שמחתנו הוא על כבודך, שתנקם בעצם וראשונה ממואב כי נגעו בכבודך, כי הם שלקחו ספרי תורתך ויסחבום כמ"ש ז"ל על פ', **ידו פרש צר על כל מחמדיה**, אשר צוית לא יבואו בקהל, לך וזה יהיה בהתמדה ולא תטנף בהם הר קדשך:

~

ישעיהו פרק נב: עין בעין יראו בשוב ה' ציון, והוא משז"ל שעתיד הקדוש ברוך הוא להיות ראש חולה לצדיקים, והם מראים באצבע מה שיראו עיניהם ויאמרו **הנה אלקינו זה.**

~

תהלים פרק כד: מי זה מלך הכבוד על סובלו שמרקדים בהיכלו, כי-אם, אדרבה, יגלה כבוד ה' וראו אותו כל ישראל צדיקים, כמאמרם ז"ל, שעתיד הקדוש ברוך הוא להיות ראש חולה לצדיקים, והכל מראים באצבע ואומרים, **הנה אלקינו זה.** וזה יאמר, **מי הוא זה מלך הכבוד** כו' ולא אמר **מי זה** כאשר אמר למעלה, כי-אם, **מי הוא זה.** והוא, כי יאמרו, **מי הוא** הגדול הנסתר, האם, **הוא, זה מלך הכבוד**, אשר לא ראינוהו עד עתה, כי יהיו מראים באצבע כרואים ובלתי מאמינים רב טוב גדול כזה ושמחים.

~

בראשית פרק מט: לישועתך קויתי ה': הוא ענין מאמרם ז"ל בכמה מקומות, מצינו שתשועתו של הקדוש ברוך הוא תשועתן של ישראל, זה ה' קוינו לו **נגילה ונשמחה** בישועתו, ובהושיע את עצמו יושיע אותנו.

~

איכה פרק ג: טוב כו', לומר יהיה האדם **טוב** מוכן לקבל תשועה **ויחיל.** וגם אם יצר לו ביסורי הגלות, וזולתם יהיה דומם ומקבל, וזהו **ודומם.** ומה שאמרתי **ויחיל**, הוא **לתשועת ה'**, והוא מאמרם ז"ל, כי בכמה מקומות מצינו שתשועתו של הקדוש ברוך הוא תשועתן של ישראל, כי משכון גדול יש לנו, כי לא יניח שכינתו בגלות, ועל ידי כן **נגילה ונשמחה בישועתו** שלו, כי בהושיע שכינתו, הוא יושיענו. וזה יאמר, מה שאמרתי **ויחיל** הוא **לתשועת ה'**, כי ישועתו של הקדוש ברוך הוא היא תשועתנו:

~ ~ ~

מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודר:

~

תהלים פרק קמה: מהו **כבוד מלכותך** שיאמרו, הלא הוא, כי, **מלכותך מלכות כל עולמים**, שמלכותו כולל כל העולמות כאחת, הרוחניים והשפל, ולא יעצרנו הגשם.

ועוד שנית, כי **וממשלתך בכל דור ודור**, והוא הפך סברת נבוכדנצר... שעלה ברוחו הקשה, כי להיותו יתברך אלקי ישראל, מאז החריב בית המקדש על כי חטאנו לו, נסתלק וסילק השגחתו מן העולם השפל, ומסרה לשרי הגוים ולהוברי השמים, עד שייסרהו יתברך ויודיענו ש"מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר", שהוא "עם דר" שבזמן הבית "ודר" שאחרי כן, וזה יאמר, **וממשלתך בכל דור ודר**, שהוא, בין בדור שאנו שלמים בין בדר שאנו חסרים, ועל כן דור ראשון מלא והשני חסר:

~ ~ ~

... לכו ונעלה אל הר י-הוה ואל בית א-להי יעקב, וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו,

כי מציון תצא תורה ודבר י-הוה מירושלים:

~

מיכה פרק ד: לא נבטל יראותנו עד נראה איזה טוב, כי **ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו**,ולא תאמרו, כי לזה, **בהר**, די לנו, מבלי נבא גם **אל בית אלקי יעקב**, לא כן הוא כי הלא הן אמת, **כי מציון תצא תורה**, אך, **ודבר ה'** הוא **מירושלים** שהוא מתוך בית המקדש.

~

ישעיהו פרק ב: ולמה לא יספיק לנו שנבא אל **ההר**, כי גם אל בית ה'?

הלא הוא, **כי מציון** בלבד **תצא תורה** הוא **הר ה'**, אך, **ודבר ה' מירושלים** אשר שם **בית ה'**, ואנו מבקשים **יורנו ה' מדרכיו**, על כן נחפוץ במקום אשר שם דבר ה' ששם **יורנו מדרכיו**:

~

פרק נב: לבשי עוזך ציון, שהוא הלבוש, שהוא **עוזך**, מיוחד לך, ציון הוא לבוש התורה, כד"א, **כי מציון תצא תורה**, שע"י עסק בה נעשה לך חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכיות, שזה הוא עוז התורה, ומתייחס לציון, **כי מציון תצא תורה**,

ועל ידי היותך חי לעולם, תהיה כאדם הראשון טרם יחטא, שחלוקא דרבנן היה לו בגוף ונפש, כי גם אתה כל יושבי ירושלים, **לבשי בגדי תפארתך**, הן חלוקי דרבנן בירושלים, כאשר היה לאדם בג"ע, כי אז ירושלים תהיה עיר הקדש, כענין **ולכבוד אהיה בתוכה**, והב' התעוררויות שאמרתי, שבהן תזכי לכך, הלא הן, שתעשה **שלא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא**, ששני מיני יצה"ר שהא' נקרא **ערל**, שהוא תאות המותרות שתמאסם כי פת במלח תאכל וכו', באופן שלא תתן מקום לבא בך בחינת יצה"ר הנקרא **ערל**,

וכן תפרוש כ"כ מכל המביא לידי זמה, עד שלא תתן מקום לבא בך בחינת יצה"ר הנקרא **טמא**, שהיא קדושה גדולה, שזה בקשו לעשות אנשי כנסת הגדולה, ולא יכולו, (לבטלה) בכח,

אך אפשר (לבטלה) ע"י בחירה,

ועוד מעט (לעתיד) ע"י שתי אלה:

~

תהלים פרק קמט: ישמח ישראל בעושיו, כי עתיד הקדוש ברוך הוא לעשותם שהוא להחזירם בתשובה, שהתשובה היא עשיה כנודע, שהחוטא הרשע בחייו קרוי מת, ובשובו יקרא חי,

כי על כן מקבל יתברך תשובה באומרו כי פנים חדשות באו לכאן וכבריה חדשה הוא.

ואשר אין צריכים תשובה שהם תופשי התורה צדיקים הנקראים **בני ציון**, כי **מציון תצא תורה**, שאין צריכים עשיה, **יגילו במלכם:**

~

שיר השירים פרק ד: שכל שבט הלוי היו עוסקים תמיד בתורה, ועמרם היה ראש ישיבה, והתורה נמשלה למים, ועל ידה היו מתקיימים מאז ונעזרים ליגאל.

וזהו **כמגדל דוד** היא מצודת ציון המיוחד לתורה, כמה דאת אמר, כי **מציון תצא תורה**. כן היה **צואר**ך, הוא שבט הלוי המתייחסים לצואר המיוחד לעול, כי עול תורה היה על צוארם. וגם עבודתם מתייחסת לצואר, כי רוממות אל בגרונם בשירם וזמרם:

~ ~ ~

אב הרחמים, היטיבה ברצונך את ציון, תבנה חומות ירושלים:

~

תהלים פרק נא: היטיבה ברצונך את ציון כו'. הנה כעת אינך חפץ בזבח רק בהכנעת החוטא, **היטיבה ברצונך את ציון**, שיהיה מחמת רצון שתזכנו להיות דור שכולו זכאי, ולא להיותנו דור שכולו חייב, כי אז נהיה צדיקים ויתקיים בנו מקרא שכתוב, **כלם נקבצו באו לך הן כלם כעדי תלבשי**... שהוא מפאת צדקתם, ואז **תבנה** בעצמך **חומות ירושלם** כמה דאת אמר, **אנכי אהיה לה חומת אש סביב** כו', כי על ידי כן רוח הטומאה המחטיאה תעבור מן הארץ, כי אז נהיה משוללי עון, ולא נצטרך הכנעה.

~

תהלים פרק נא: אז יעלו, כי בשני הבתים ומשכן היו פרים נקרבים על המזבח הולכים ומתמעטים, ל'מה שלא יצדה העולם מהאומות מ"ה ותרבה עלינו חית השדה.

אמנם, כאשר **תבנה חומות ירושלם**, ואין פחד מהם, אז לא ירדו על מזבחך ויתמעטו רק **יעלו** ויתרבו, כי לא יהיו רק כליל לה', ולכבודו יתברך לא יהיו יורדים ומתמעטים כי-אם, עולים ומתרבים:

~ ~ ~

ALSHICHK@GMAIL. COM

* קצורי * באורי * לקוטי *
האלשיך הק'
פ' וזאת הברכה

~ ~ ~

וזאת הברכה אשר ברך משה איש הא-להים את בני ישראל לפני מותו (פל"ג: א): ראוי לשים לב אל וא"ו של **וזאת**!

אך הנה היה מקום לחשוב ולומר, כי לא תערך קדושת מאמרי התורה שמבראשית ועד כאן שהם מאמרי פיו יתברך, אל ברכות אלו היוצאים מפי משה רבינו ע"ה אל ישראל, ויהיו הדברים האלה ככל הברכות שיברך איש צדיק מעצמו את בנו ודומה לו.

על כן הטיל וא"ו, ולא אמר **זאת הברכה**, כלומר וזאת תוספות על הקודם ודומה לו. וזה משלשה טעמים.

אחד שהם דברי משה בלתי דומה לילידי אשה זולתו, וזהו **אשר ברך משה**.

שנית להיותו **איש האלוקים** וסתם דבריו מאתו יתברך המה מרוח קדשו, ומה גם להיות **את בני ישראל** שגם הם בני אל חי ומשפיע ברכתם מאתו יתברך.

שלישית שהוא **לפני מותו** סמוך למיתתו, כי אז שכינה שורה עם הצדיק ורוח יתירה, כמו שאמרו בספר הזוהר על פסוק תוסף רוחם יגועון, ומה גם משה שעל תוספת ערכו וגדולתו תהיה תוספתו.

וזהו **לפני מותו** ועל כן גדל יתרון ברכת כל צדיק בעת מותו מבקרב ימיו, ועל כן משיגים אז יותר מבכל חייהם כאשר שמואל הקטן התנבא לפני מותו:

~ ~ ~

וזאת הברכה אשר ברך משה איש הא-להים את בני ישראל לפני מותו: ויאמר י-הוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת דת למו: אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדבריתיך: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: (א-ד)

הנה כיוון שני דברים בהקדמת ארבעה פסוקים אלו.

אחד כי הלא בראותם שאין ברכותיהם שוות כי-אם מרבה לאחד וממעיט לאחד, פן יעלה על רוחם כי אך רחוק יהיה בין מדרגת אשר הרבה בו ובין מדרגת אשר מיעט בברכתו.

שנית כי בראותם את משה מברך אותם שהוא בשר ודם ולא ברכם ה', חש פן יאמרו ישראל כי קלי הערך היו הרבה בני ישראל לפני הקדוש ברוך הוא בערך משה, על כן רב להם לישראל יתברכו מפי משה, כי גם בזה גדול מאד חשיבותם כי הן מעט ערכם לפניו יתברך.

על כן על שני הדברים האלה הקדים ואמר,

ראו עתה מה גדול חשיבתכם לפניו יתברך, כי הלא גדלתם מאד, אין צריך לומר על כל העובדי גילולים כי-אם גם אפילו על מלאכי עליון, כי הנה **ה' מסיני בא וכו' אף חובב עמים** וכו':

ועל השנית אמר **תורה צוה לנו כו' ויהי** כו', לומר כי כמעט שוה ערכו לערכם, ומה גם בהיותם כל ישראל יחד שיש רבוי ואחדות מכל ישראל קדושים. באופן שגם ברכתו אליהם מאתו יתברך תתייחס ולא ממשה. כי כל אשר ברך אותם משה מה' הוא כאשר היחל לרמוז בפסוק ראשון:

וביאור הכתובים **ויאמר ה' מסיני בא** וכו', לומר הנה אמרה תורה **וזאת הברכה** כלומר אין הברכות מתייחסות לבשר ודם, כי הלא הם ככל גופי תורה, שהוא ענין הוא"ו כמפורש כי כל דברי ברכתו מאת ה' צבאות יצאו, כי גדול **משה** כי **איש הא-להים** הוא, ומה גם בהיות **לפני מותו** כמדובר בפסוק ראשון.

ועתה אומרת התורה, הנה אשר רמזתי באומרי **וזאת** בוא"ו, אל יעלה על רוחכם כי לא כן לב משה רק שהוא גדול מאד בעת כל כללות ישראל יחד, ושרב להם להתברך מאיש כמוהו, כי-אם אדרבה ויאמר משה אליהם טרם יברכם, הקדמה, להורות להם כי גדול ערכם לפני הקדוש ברוך הוא מאד, ושגם את עצמו אינו מחשיב לגדול מהם, באופן כי גם שמפיו יתברך הם מתברכים ואין עיקר הברכה כי-אם ממנו יתברך:

וזהו **ויאמר ה' מסיני בא**, לומר ראו ענותנות משה, כי גם הוא אמר **ה' מסיני** כו', שהוא הענין בעצמו להגיד איך ערכם לפניו יתברך, ושאינו מחשיב עצמו לגדול מכללותם. והענין, **ה' מסיני בא** כו' לומר, ראו עתה חביבותו יתברך אליכם, כי הנה, אין צריך לומר על הגוים ועל הממלכות, כי-אם, גם על מלאכי מרכבתו גדלתם מאד והוא על האומות. כי הלא ה' לישראל **מסיני בא** בכבודו ובעצמו להקביל פניהם, מה שאין כן לעשו וישמעאל, כי לא הלך אליהם בעצמו רק **וזרח משעיר**, כי לא בא שמה עיקר שכינה, כי-אם, ל'מה שמלא כל הארץ כבודו מאתו התפשטות כבודו הנמצא שם זרח לדבר עם השר.

וזהו אומרו, **משעיר** שהוא מהנמצא משעיר. ועל דרך זה **הופיע מהר פארן**. הנה לישראל יתרון עצום ורב על האומות:

וגם על מלאכי השרת, כי הנה, **ואתה מרכבות קדש**, והוא שהיה לו לומר ברבבות, אך הוא, כי בבקשו להקביל פני ישראל עזב בסיני את מרכבת מלאכיו, ובא להקביל את ישראל, ועשה מרכבה מישראל עמו,

וזהו **מרכבות**, ולא אמר ברבבות.

ומה מתוק מדבש מאמר התורה בזה באומרו, **ואתה** ולא אמר ובא, והוא, כי הנה ידענו מאמרם ז"ל, כי נתקן הקדיש בלשון תרגום, לבל יקנאו מלאכי השרת כי לא יבינוהו.

והלא יקשה כי הלא אין לך קנאה גדולה מזו, שתגלה התורה שבא ונסתלק מהרבבות מלאכיו ועזב מרכבתם ויעשה

מרכבה מישראל, ושיכתב בתורה ונקראו גלוי לכל העמים!

על כן מה עשה הוא יתברך לא הכתיב 'ובא' מרבבות, כי-אם, **ואתה** בלשון תרגום, כמעשה תיקון הקדיש, לבל יקנאו:

ושמא תאמר, איך יתכן יהיו בני אדם מלובשים בחומר מרכבה אל השכינה?

אל תתמה, כי הלא **מימינו** יתברך היה **אש דת למו** בסיני, שהוא מצד גדולות נפשותם, כי חלק ה' אמרה נפשם, ואיך מלובשים בגוף עצרו כח לקבל אש דת, ולא נכוו וסבלו רוחניות אש דתו יתברך? אלא הוי אומר, כי זה חסדו יתברך, הנותן בהם כח בהשתלשלות נשמותם להשיג בגוף ונפש, מה שאין אומה זולתה יכולה לסבול. וזהו אומרו, **מימינו** ולא אמר בימינו, לומר מצד חסד ימינו, נמשך היות מה שהוא **אש דת למו**, ולא עצרם הגשם:

~ ~ ~

יאמר, איך יתכן יעשה מרכבה מחומריים, והלא התורה שנתן להם אז היה הפשט, ולא הרוחניות הוא סוד פנימיות התורה!

לזה אמר, הנה **מימינו אש דת למו**, כי גם הפשט שניתן למו, ל'מה שהיתה **מימינו** יתברך, ולא על ידי השתלשלות שליח, גם אש היא, מה שהיה דת למו. כי גם הפשט, תוכיותו אש ורוחניות, כמו שכתבנו בפירוש שיר השירים. כמאמר רבותינו ז"ל באומרם, על היות אש מלהטת סביבות בן עזאי והוא היה דורש... חורז מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני. שהוא, כי גם הפשט לאיש מלובש יחשב, כי הלא קול דברי פשט היו ישראל שומעים בסיני, אלא של'מה שהיה מפיו יתברך, אשר הוא עצם הרוחניות, ומתוך האש הגדולה. ובכלל הדבר, כי גם הסוד הרוחני ניתן לישראל, לזוכה בו, כנודע:

~ ~ ~

ויאמר י-הוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת דת למו (ב): פן תאמרו אין זה יתרון, כי למה בחר ה' באדם מבמלאכי השרת, אם שלא היתה נאותה להם, כי הם רוחניים, והיא גשמית ופרטיים, כמו שאמרו ז"ל, שהשיבו למלאכים, תורה מה כתיב בה, אדם כי ימות, וכי מיתה יש בכם? למצרים ירדתם? לפרעה נשתעבדתם? לזה אמר, **ואתה מרכבות קדש**, שעזב את מלאכיו, לתת תורה לישראל, ולא נתנה לרבבות קדש, עם היות **שמימינו אש דת**, שהוא דרך הסוד הרוחני, הוא מתייחס למו אל הרבבות הנזכר, ועם כל זה, **אתה** ובא מהם, ולא נתן דרך אש דת, המתייחס להם, כי-אם לישראל ניתן, גם את הכל.

וזהו **ואתה מרכבות**, כי בא מהם ועזבם, עם היות שזולת הפשט היה **מימינו אש דת למו** למלאכים, עם כל זה לא נתנה להם רק לישראל:

~ ~ ~

מימינו כו' רצה לומר **מימינו** וחסדו יתברך היה לישראל, שבא להם מסיני אש דת, שהוא הרוחניות שהוא **אש**, שהיה צודק היות **דת למו** לרבבות קדש הנזכר. ועם כל זה, לא נתנה להם כי-אם לישראל, ועלינו לשבח לאדון הכל כי הפליא חסדו לנו:

~ ~ ~

ויאמר י-הוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבת קדש מימינו אשדת דת למו: אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדבריתיך (ב-ג): הנה אמרתי **וזרח משעיר למו** כו', כי הלך אל עשו וישמעאל (לשאול) אם יקבלו התורה, ואמרו רבותינו ז"ל, שלעשו אמר, שהיה כתוב בתורה לא תרצח, ולישמעאל, לא תגנוב, וזה אמר, זאת ברכתי, וזה אמר, זאת היא ברכתי ואומנותי, ונסתלקו מהתורה.

וזה אפשר אמר, הנה **וזרח** כו', וגם כיבדם **שאתה מרכבות קדש**. ושמא תאמר ואיך הניחוה עשו וישמעאל, ויגעלו בכבוד ההוא?

לזה אמר **מימינו** כו', לומר ממה שבימין הלוחות שהם חמשה דברות ראשונות, לא ניתן אש דת למו, כי-אם **למו** לישראל, אך לשעיר ופארן לא נתן, כי-אם מהשמאל, לא תרצח לא תגנוב. ולבל נאמר ולמה עשה כן? (האם) לשיגעלו בה?

לזה אמר, לא אמר מימינו דת למו, כי-אם, **אש דת**, לומר, כי הנה לשעיר ופארן לא היה דת של אש רוחניות ראויה אז להם,

וזהו **אש דת, למו** שהם ישראל ראויה להם, ולא לפארן ושעיר.

ושיעור הכתוב, **מימינו** שהוא מימין הלוחות, וגם היות **אש דת, למו** לישראל הנזכר בפסוק הקודם היה, ולא לשעיר ופארן. באופן, כי לא היה הענין, רק להסיר פתחון פה מעשו ומישמעאל:

ושמא תאמר, כי גם לפעמים מחבב את העמים, כענין נבוכדנצר שקראו עבדי, ומסר ארצו ועמו בידו, וכן לכורש וכיוצא!

אינו דומה, כי הנה לפי האמת אינו מחבב אותם. ואף שתאמרו שהוא **חובב עמים**, הנה, גם אז בעת חביבותם, אין צריך לומר שהם אינם מערכך, כי-אם, גם אז, **כל קדושיו** יתברך **בידך**, 'כי מלאכיו יצוה למו', כענין גבריאל שהציל לחנניה וחביריו. וגם דניאל אמר, א-להי שלח מלאכיה וסגר וכו'. והוא ענין **כי מלאכיו יצוה לך**. והם **קדושיו** הנזכרים, במקום שאפשר **שתוכו** ותנגפו, הם משמשים **לרגלך**. והוא מאמר הכתוב, **על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך**. ושמא תאמר, איך ישרתוני (המלאכים) בדברים גרועים כזה? והלא אנו צריכים להם, שיהיו אמצעיים להעלות דברי תפלותינו לפניו יתברך? לזה אמר, **ישא מדבריתיך** כי אינך צריך, ומה גם כללותיך (וכ"ש תפלות הכלל, תפלת הרבים, אינם צריכים) אל מלאכיו ישאו דברותיך לפניו יתברך. כי הנה, הוא

בעצמו **ישא מדברותיך**, ויקבלם בלי אמצעי:

~ ~ ~

אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך (ג): מאמר הכתוב, **תאות לבו נתת לו** כו', והוא כי, אם ישאלו לפני מלך שני בני אדם איש שאלתו, והוא ידע שאלת כל אחד, ולאחד יאמר אל תדבר שאלתך כי ידעתי אותה ואתנה, ולשני ישמע כל דבריו, ואחר כך יאמר, ידעתי ואתן. את איזה מהם מחבב יותר? הוי אומר את זה שעם יודעו שאלתו ודעתו לעשותו, ערבים עליו כל דבריו. ואחר כך יאמר, ידעתי ויקשב וישמע.

וזהו **תאות לבו נתת**, ועם כל זה, **וארשת שפתיו בל מנעת סלה**, מלאומרו לפניך. וזה יאמר, הנה אחר שכל **קדושיו בידך והם תכו לרגלך** לעשות רצונך, ולינצל מכל צרה, ואף על פי כן **ישא** וישמע ויקבל **מדברותיך**.

~ ~ ~

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (ד-ה): אחרי אומרו הדבר הראשון, שהוא להגיד מעלת וחשיבות ישראל לפניו יתברך, התחיל הדבר השני, שהוא, שלא יעלה על רוחם, שמגדיל משה את עצמו על כל כללות ישראל, ושעל כן לא זכו להתברך על ידי הקדוש ברוך הוא, כי-אם על ידי בשר ודם. והיה פתחון פה להם לומר כן, מאשר לו ניתנה התורה בעצם, ולא זכו ישראל לקבל, כי-אם על ידו. ובכלל הדבר הוא, כי גם על מאמרו למעלה, כי **ה' מסיני בא** כו' שהחשיב את ישראל גם יותר מהמלאכים, היה מקום לומר, כי גם כל הכבוד ההוא, לא היה העיקר רק לכבוד משה, כי הלא משה לבדו קבל תורה מידו יתברך, והוא צוה לנו, אך בעצמו יתברך, לנו, לא החשיבו כל כך, ואיך תגדיל חשיבותינו לפניו יתברך?

לזה אמר (משה), אם תאמרו **תורה צוה לנו משה**, דונו לאידך גיסא, כי אלמלא זכות ישראל, לא היתה תורה ניתנה גם לי, כי הלא **מורשה** היא **קהלת יעקב**.

והוא, כי עד שקנו כל ישראל אחדות שלם, לא זכו שתנתן להם תורה, כמו שכתבנו על פסוק, ויחן שם ישראל נגד ההר.

וגם משה לא היה מקבל כלל, כמו שאמרו ז"ל, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה במעשה העגל, **(לך) רד** מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה, אלא בשביל ישראל.

ושיעור הכתוב מה **שתורה** שתאמרו **שצוה לנו משה** ולא לעם, הנה, לא לו תתייחס קבלתה, כי-אם, לכם, כי **מורשה** היא אל **קהלת יעקב** על הקהלם והתאחדם. כמו שכתבנו על ויחן שם ישראל, כי בזכות קהלתם (ואחדותם, היא גרמה) שצוה לנו משה, שאם לא כן, לא ניתנה לו, ולא היה מצוה לנו דבר:

ושמא תאמרו, כי לא על חנם הייתי בישראל מלך, אם לא שיתרוני גדול על כלכם, כי הלא גם **ויהי בישרון**, משה הנזכר **בישרון מלך**, שיתרונו על ישראל כיתרון מלך על העם, זה היה מתחלה, אך אחרי כן, **בהתאסף ישראל** שהוא כשבא יתרו, ונאמר, ויעמד העם על משה, שהיה קודם מתן תורה (שהיא הסברא היותר נכונה), אז, **בהתאסף**, נעשו ראשי שרים **ראשי עם**, שהיו בישראל **ראשים לעם**, כי אז נתמנו שרי אלפים ושרי מאות כו'. ואחרי כן במתן תורה, קנו אחדות, כאומרו ויחן שם ישראל. אז במעשה זה, כמעט היו כל ישראל שוים, כי כלם פסקה זוהמתן, וכולם התנבאו בהקיץ ופנים בפנים. כמה דאת אמר, **פנים בפנים דבר ה' אל כל קהלכם**, מעין נבואת משה רבינו עליו השלום, שנאמר בו **ודבר ה' אל משה פנים אל פנים**, באופן, כי אז על ידי אחדות ההוא, בצד מה, היו כל ישראל שוים, ליכלל בכלל שבטי ישראל, כמוני ככם, בלי העדפה ויתרון זה על זה.

וזהו אומרו **יחד שבטי ישראל**, כי כאשר היו יחד באחדות אחד, אז **שבטי ישראל** בשווי אחד יאמר להם, בלי הפרש ראשים ועם:

~ ~ ~

וזאת ליהודה ויאמר שמע י-הוה קול יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה (ז): שמע ה' קול יהודה, הוא דוד... מאמרם ז"ל על **וירד העיט על הפגרים** כו' בקש דוד לכלות את כל האומות, אלא שאברם לא הניחו. וזהו, **וישב אותם אברם**. ויהיה פירוש מאמרם זה, כי דוד המלך ע"ה אמר, ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם, שבקש לכלות את כל האומות, אך מנעו ה' מצד אברהם. והוא, כי אברהם הסגירנו למלכיות במקום גהינם, ואם היה מכלה אותם דוד המלך ע"ה, לא ישארו מלכיות להגלות את ישראל. ועל כן, העיט שהוא דוד, לא שוה לו (לאברהם) מה שהיה יורד על הפגרים, שהם המלכיות הרמוזים במה שביתר אברהם (הבתרים).

אך אשר לא נתקיים בחיי דוד, אחשבה, שבירך משה אותו (את יהודה), שיעשה משיח בן דוד, שיתקיים לעתיד.

וזהו **שמע ה' קול יהודה**, אך לא עתה, רק **ואל עמו תביאנו** לעתיד, כי דוד מלך ישראל חי וקיים, והוא המוליך לעתיד עמו, שאמר הכתוב ודוד עבדי נשיא להם לעולם, וכן נראה מספר הזוהר כי הוא הוא. וגם אמרו רבותינו ז"ל, שזה הוא ראשי תיבות של **אדם** דוד משיח.

וזהו, **ואל עמו תביאנו** שהוא לעתיד, ואז **ידיו רב לו**, כי מה שתאות דוד לרדוף אויביו ברגליו, ולא ישוב עד כלותם בידיו, אז **ידיו** בלבד **רב לו**, ולא יצטרך לרדוף ברגליו, כאשר שאל במלכו תחלה, כי-אם **ידיו** בלבד **רב** ודי לו שיכלה בהם, כי לעתיד כלם יבאו לפניו, כמה דאת אמר, **לפניו יכרעו ציים ואויביו עפר ילחכו**, ולא יצטרך אל הרגלים לרדוף. ולא עוד, אלא

שועזר **מצריו תהיה**, כי גם **צריו** יהיו לו **לעזר**, מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, וישתחוו לו כו':

~ ~ ~

וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה. האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך יצרו. יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך (ח-י): הנה היה על אהרן פתחון פה, (שנדמה להם שאשם) על מעשה העגל. על כן אמר, **תמיך ואוריך**, שהם בלב אהרן לא ניתן לו רק להיות **לאיש חסידך**, שאם היה רעה בלבבו חלילה, לא ניתנו תמיך ואוריך בלבו. והראיה, **אשר נסיתו במסה**, ויצא בנסיונו, ועם כל זה, **תריבהו על מי מריבה**, שכללת אותו עמי, לאמר, **יען לא האמנתם בי, ועל אשר מריתם פי**. והנה, הוא לא חטא, כי אני לקחתי המטה ואכה הסלע, ולא הרהר, ולא אמר, מה עשיתי? כי זה יורה על חסידותו וטוהר לבו:

ועל יתר אישי השבט אמר על כהנים ולוים, **האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו** כו' שלא נשאו פנים בעגל לאב ולאם לעשות משפט.

וגם **כי שמרו אמרתך** שאמרת בפיך שהוא אנכי ולא יהיה לך. כי במצרים לא עבדו עבודת גילולים כשאר שבטים.

וגם **בריתך יצורו** שקיימו שם ברית מילה. וגם כיוון באומרו לשון נצירה, שזולת מה שנימולו, היו גם כן נוצרים אותו מלטמאו בביאה אסורה, ולא בהוצאת זרע לבטלה, כי נצירה גדולה משמירה כנודע:

על כן על שלש אלה, תחת מה שלא נשאו פנים במשפט בעגל, על כן **יורו משפטיך ליעקב**, כי **האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו** הוא הראוי לדון שלא ישא פנים במשפט. והברכה היא שיזכם ה' להורות משפט. ומה שצריך לשפוט הוא את יעקב הם הבלתי צדיקים, כי הנקראים ישראל אין צריך לדון אותם כי הם יעשו דין לעצמם רק ילמדום תורה, וזהו **ותורתך לישראל**:

ועל מה **ששמרו אמרתך** יזכו **שישימו קטורה באפך**, שאם יעלה אף על ישראל חלילה כנגף ודומה לו בעונותם, יעשו קטורת לבטל האף כאשר עשה אהרן לעצור המגפה מעל ישראל,

וזהו **ישימו קטורה באפך** לסלק אפך מעליהם, כי אשר **שמרו אמרתך** ודבקו בך וברחו מטומאת העבודת גילולים, הם ראויים לשים **קטורה באפך** לסלק כח חצוני מעל ישראל:

ומאשר **בריתך נצרו** יעלו **כליל על מזבחך**, לומר כי ישרתו בימים האלו ולעתיד שהקרבנות העתידים אז הם **כליל** כי הם הרוב, כי לא על חטא יזבחו, כמה דאת אמר, אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל.

ואחר אמרו ישימו קטורה באפך על הזמן הזה שיש חטא ואף, וכליל על מזבחך בזמן שהכל עולה וכליל ואין אף להביא על עון, וזה לעומת מה **שבריתך יצורו**, והוא מאמר תנא דבי אליהו, כי מי ששמר בריתו מלטמאו ומזרע לבטלה, שהוא ערב עליו שישמש לעתיד ככהן על המזבח גם שיהיה ישראל, ואם כן, כל שכן, אם משבט לוי הוא. ובזה יתכן, יאמר, אחר כי **בריתך יצורו** יאות להם שגם לעתיד שיעלו **על מזבחך כליל**:

~ ~ ~

ברך י' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון (יא): יאמר על ברכת כהנים. והוא כי הוא יתברך אמר, **ושמו את שמי על בני ישראל**, ובזכות זה **ואני אברכם** את הכהנים, כענין ואברכה מברכיך. אמר, לא תהיה ברכתם אחר ברכם את ישראל, כי-אם, תחלה **ברך ה' חילו**, ואחר כך **ופועל ידיו**, כשישאו **ידיו** אל העם לברכם, ודאי **תרצה**, כי יהיה לרצון, כי תבא ברכתם מפי ברוך.

אך, לא (תרצה) כל פועל ידיו, גם של מכות חרב אויביו, שלא ישובו (כאשר בשכם) להתלמד בכלי חמס מכירותיהם. ועל כן, אם יקומו עליהם, לא תניח המלחמה אליהם, כי-אם, **מחץ** אתה ה', **מתנים קמיו**. אך, למשנאיו, הבלתי קמים, רק שנאתם בלבד, לא תמחץ מאז ישנאוהו, רק מעת יקומון בפועל.

וזהו, **ומשנאיו מן יקומון**, כי משנאיו בלי קימה לא תמחץ, כי-אם, מן יקומון, ולא טרם יקומון:

ועל דרך רבותינו ז"ל, האומרים, כי אומרו **(ברך ה') חילו**, הוא על הנכסים, יאמר, הנה שבט זה אין לו מעשה ידים, להתברך מעשה ידיו **(ככתוב, יברכך י-הוה א-להיך בכל מעשה ידך)**, כי הם עוסקים בעבודת שמים, על כן צריך מאלך, **ברך חילו**, ועל ידי כן שיהיה להם ברכה משלהם, **ופועל ידיו**, שהוא בעבודתך **תרצה**, כי לא יכוונו בעבודה על הנאת חלקם מאשי ה', כי רב להם, רק יכוונו לגמרי לשם שמים. ועל כן תהיה פועל ידיו לרצון בעצם,

וזהו **ברך כו' ופועל ידיו תרצה**, עד גדר רצוי עבודתו, שבזכות פועל ידיו, תמחץ **מתנים קמיו** וכו', כענין יון ביד חשמונאים. וכן **משנאיו**, בהיותם **מן יקומון** שהם מאותם שהם הקמים הנזכרים, אך לא (תמחץ) אשר מישראל הם:

~ ~ ~

לבנימן אמר ידיד י' ישכון לבטח עליו חפף עליו כל היום ובין כתפיו שכן (יב): בכולם נאמר בוי"ו, וללוי וליוסף וכן בכולם, מה שאין כן בבנימין. אך הוא, כי נשתנה זה מכולם, כי **לבנימין אמר** בלבד, **ידיד ה'** וכו' מה שאין כן לשאר. והוא כי בנימין לא טעם טעם חטא מעולם, שהוא מארבעה שמתו בעטיו של נחש. ועל כן, **ישכון לבטח**, בהיותו משוכני עפר, יהיה לבטח, שלא יצטרך להתגלגל, כי לא חטא, וכל שכן שלא תשלוט בו רמה, כי יהיה **לבטח** ינוח, עד יעמוד לגורלו, לקץ הימין. ולא עוד, כי-אם,

השם הגדול הנזכר, שהוא **עליו**, למה שהוא ידידו, יהיה **חופף עליו כל היום**, שהוא עד עת קץ, שהוא בגמר היום. אך, **בין כתפיו**, שהוא המקדש, לא יהיה בעצם חופף, רק **שכן**, כי לא יהיה שם זה חופף כל היום, כאשר של בנימין עצמו, כי בחרבן, לא יהיה כן חופף תמיד כל היום, רק **שכן**, כי לא יבצר מלשכון שכינה בכותל מערבית:

— — —

ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם: וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה (טו-יז): מאמר רבותינו ז"ל הלא הוא כי למה הקדים יוסף לרדת מצרים קודם ליעקב ולכל ביתו? אלא מפני כבוד יעקב אבינו, כי ראוי היה יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שהקדים הקדוש ברוך הוא להוריד ליוסף, וירד אחריו יעקב. משל לפרה שהיו מושכים אותה לבית השחיטה, ולא היתה נמשכת, מה עשו? לקחו שם את בנה, ונמשכה אחריו, כך, כדי להמשיך את יעקב כו'.

עוד אמרו בספר הזוהר, למה הקדים יוסף, אלא מפני שהיו ישראל עתידים להיות גולים במצרים, והיתה עתידה שכינה להיות שם עמהם, על כן, כדי שתקדים שם השכינה, הוצרך להקדים יוסף, שהיה שם מושב ומרכבה אל השכינה.

והן אמת, כי שני הדברים אמת **(וצדקו יחדיו)**, כי על כן נמשך יעקב אחר יוסף, על שידע כי שכינה עמו. והוא מאמר יוסף, באומרו **שמני א-להים לאדון** כו', כי **א-להים** הוא שכינה, ועל כן, רדה אלי, כלומר אחר שא-להים אשר הוא פה, למה שהוא עמי, שמני לאדון, על כן, טוב לך, **רדה אלי**, ולא אל פרעה, כי ברדתך אלי, אל א-להים אתה בא.

וזהו ענין הה"א שבמלת **רדה**, שהיא רמז אל השכינה, ועל כן נמשך (יעקב) אחריו:

ועדיין צריך לשית לב, למה זכה יוסף להיות משכן אל השכינה מכל אחיו?

אך הנה היו לו סבות, אחת להיות מתייחס אל האבות שהוא יעקב שהוא בחיר שבאבות, וזה היה זיו איקונין שלו דומה לו, והיה לו מעין קדושתו. ועל כן כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף.

שנית מצד רחל אמו שבמטתה היתה שורה שכינה כמאמר יעקב לראובן כשבלבל יצועי אביו כי עלית כו' אז חללת יצועי עלה, כמפורש אצלנו כי על ידי שבלבל יצועיו אז חילל הקדש, כי השכינה שהיתה שורה במטה של רחל עלתה ונסתלקה משם. ועל כן היה ראוי יוסף גם מצד אמו להיות מרכבה אל השכינה.

שלישית מצד עצמו, שהוא אחר אביו היותר שלם שבכל העולם,

על כן עלה ברצונו יתברך, בעלות בגזירת חכמתו להיות שכינה בגלות, להיות שם יוסף לשרות ולחול עליו:

וזה מאמר הכתוב **ומראש** כו', והוא בהזכיר גם כן מאמרם ז"ל באומרם, למה נגלה הקדוש ברוך הוא בסנה, לרמוז גלות שכינה, שהוא כביכול הוראת שפלות:

ונבא אל הענין, אמר משה, כמדבר עם השכינה שהיתה על ראש יוסף:

'הנה **מראש הררי קדם**, שהוא מצד **ראש** ובחיר שבאבות שהוא יעקב, שהאבות נקראו **הררי** כמו שאמרו ז"ל על פסוק, אשא עיני אל ההרים, ובפסוק אל ההרים לא אכל, ורבים כאלה. מצד זכות יעקב, שירד אחרי יוסף, שהוא זיו איקונין דומה לו:

וגם **ממגד גבעות עולם**, הם ארבעה נשי בני יעקב, שמהם הושת **העולם**, מפאת זכות **המגד** ומיטב של ארבעתן, שהיא רחל, שבמטתה היתה שכינה, שהיא הסבה השנית.

וכן **וממגד ארץ ומלואה**, הוא יוסף, שהיה **מגד** ומיטב של **ארץ ומלואה**, שזה כל העולם, והיא הסבה השלישית.

ובהצטרף **רצון שוכני סנה**, היא השכינה **שרצונה בשכון בסנה** היה להיות עם ישראל בגלות. על כן, את השכינה, שרצית (ה') בהוראת הסנה, להיות (השכינה) עם ישראל בגלות מצרים, על כן, **תבואתה לראש יוסף**, שהוא, **(תבוא)** לחול בראש יוסף, שיהיה (יוסף) לך מרכבה, בגלות ההוא, מכל הטעמים הנזכרים.

ולהיות, כי השכינה היתה מאז על ראש יוסף, וגם אחרי כן, כי אפילו בארונו היתה שורה שכינה, שהיו מוליכין אותו במדבר, ועודנה אתו. על כן, נאמרה תיבה, שתורה (שפירוש תבואתה הוא) על העבר ועל העתיד:

ואמר, הנה היה מספיק תשרה שכינה על יוסף בזמן הגלות, אך גם הוסיף הוא יתברך, וישימהו לו למרכבה, גם מאז פרשו אחיו ממנו ומכרוהו, והרחיקו אותו ממנו מעליהם,

וזהו אומרו, **ולקדקד נזיר אחיו**, כי לא בלבד **תבואתה** אתה השכינה השוכנת סנה (בזמן גלותם במצרים) **בראש יוסף**, כי-אם, גם הוספת לחול, **בקדקד נזיר אחיו**, שהוא גם מאז היה נזיר, ומפורש מאחיו:

נוסף על זה, גם ישראל הבא ממנו, הוא יהושע, אור והדר תורה, שהיה ראש קבלת התורה של כל העולם, אחר משה, כי משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, על כן יזכה, **שקרני ראם קרניו**, לנגח ולכבוש הארץ.

והוא, כי שני בנים נתייחסו ליוסף, שזוכים בזכות יוסף להוריש גוים מפני ישראל, והם יהושע וגדעון, והוא מאמרם ז"ל בבראשית רבה על פסוק המלאך הגואל אותי כו' יברך את הנערים, מנשה ואפרים. ועל פי דרכם ז"ל, שיחשבו שני אלה (יהושע וגדעון), לבני יוסף, יתייחס יהושע לבכור שהוא

הראשון. ועליו אמור, **בכור שורו** שהוא יהושע, הנה **הדר לו**, הוא **הדר** תורה, נוסף על זכות יוסף, על כן יבורך, **שקרני ראם**, יהיו **קרניו**, לנגח ולנצח את כל העולם.

וזהו, **בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ**, שהם שלשים ואחד מלכי ארץ ישראל, כי אלה כל העולם, כמו שאמרו ז"ל, אפשר שבתחום ארץ ישראל היו אחד ושלשים מלכים? אלא שהם מלכים שבכל העולם, אלא שלא היה מלך בעולם שלא היה לו חלק ונחלה בארץ ישראל. נמצא, כי בנצוח את מלכי הארץ, הוא כמנגח **יחדו** 'כל' **אפסי ארץ** כאחת.

והוא, כי אחר שזכות יוסף היה המוציאם ממצרים, לנחול את הארץ, על ידי היותו שם מרכבה אל השכינה, שאלמלא היתה שם, לא היו נגאלים, וגם ליהושע, זכות תורה המקיימת כל העולם, על כן, הוא יכבוש את הארץ, וגם הוא ככובש כל **אפסי ארץ**, הנבראים בזכות התורה. ומה הם שני הקרנות, האחד **הם רבבות אפרים** והשני **הם אלפי מנשה**:

~ ~ ~

וליזבולן אמר שמח זבולן בצאתך וישששכר באהליך (יח): אינך כדרך התגרים, שבצאתם, ויפרשו בים להסתחר, הם עצבים, כי לא ידעו מה תהיה הצלחתם, אם ירויחו או יפסידו, או מה תהיה עליהם מסערת הים ומשודדים, אך בשובם בהצלחה טובה אז ישמחו על הצלחתם הטובה. אמר, בזה תשתנה מכל הסוחרים, שלא תייחל לשמוח עד בואך בהצלחה באניות סחורתך, כי-אם, **שמח בצאתך**, מעת **צאתך** להסתחר, כי הלא **וישששכר באהליך**, כי מדרשות יששכר שהם האהלים משל זבולון הם.

וזהו **שמח זבולון** מעת **צאתך**, על זכות שיששכר הוא עוסק בתורה באהלים שלך שהם מנכסיך:

~ ~ ~

שמח זבולון בצאתך כו', כמאמרם ז"ל על פסוק בצל החכמה כו', כי יש למהנים תלמידי חכמים מנכסיהם, (שכר) צל וחופות, כעוסקים בתורה.

וזה יאמר, **שמח זבולון**, המאכיל את יששכר שיעסוק בתורה, **בצאתך** מן העולם, כי הלא **וישששכר** הוא שם **באהליך**, הוא צל החכמה, כי **'אהלך'** זבולון, שפרנסת אותו, יקרא, כי בצל החכמה בצל הכסף. ושם תסתופף, עם שלא עסקת בתורה רק בפרקמטיא:

~ ~ ~

עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע עמים ינקו ושפני טמוני חול (יט): והנה אומרו, **עמים הר יקראו**, פירש המתרגם, אומרו **עמים** על השבטים, כמה דאת אמר, והיית לקהל עמים, וכן פירש רש"י ז"ל, ואומרו, **הר יקראו**, פירש על הר בית המקדש. וזה לשון המתרגם, שבטיא דישראל **לטור בית מקדשא יתכנשון**. ועל פי דרכם ננקוט **שעמים** הם השבטים.

ויאמר, אל תתמה, שכל כך הגדלתי מעלת זבולון על פרנסתו את יששכר, ואמרתי, שזבולון באהל יששכר הוא לעתיד לבא. כי הלא, עמים שהם השבטים, את יששכר הנזכר, הר יקראו אותו, הוא הר סיני, שממנו תורה יוצאת לכל ישראל. ולא עוד, אלא כי **שם** בישששכר, **יזבחו זבחי צדק**, שיזבחו כל אחד את יצרו.

והוא, **כי** מישששכר **שפע ימים** עליונים של תורה **ינקו**. ועל כן, היצר הרע נזבח ונשחט, כענין אם פגע בך מנוול כו'.

וגם, **שם, ינקו שפוני טמוני חול**. והוא, כי כל השבטים אשר כל אחד קבלה נפשו בסיני חלק בתורה, וכל אחד, חלקו **טמון** תוך נפשו, ובלתי מתגלה, אם לא על ידי שייגע בבית המדרש, וימצא.

אמר, על ידי יששכר, בבתי מדרשם, **ינקו** כל השבטים, כל חלקי התורה, **הטמונים** תוך נפשות ישראל, הקרויים **חול**, כמה דאת אמר ושמתי את זרעך כחול הים.

ושיעור הכתוב, כי שם בישששכר **יזבחו זבחים** של **צדק**, שהוא כל אחד את יצרו, במה **ששפע ימים** עליונים מאתו יתברך, מהתורה, **ינקו**. וגם, מה שהם **שפונים** תוך הדברים **הטמונים בחול**, הוא תוך הנשמות, **הטמונות** בגופים, שנקראים **חול**, כי בתוכם **ספונים** סודות וחלקי התורה שקבלה כל נפש בסיני, שעל ידי יששכר יתגלו.

והוא הכתוב אצלינו בביאור משלי, כי כל מה שקבלה כל נפש בסיני על ידי יששכר יתגלו, צריך יגיעת בית המדרש לזכות להגלות, ולבא מן הכח אל הפועל:

~ ~ ~

ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד (כ): הנה דרך העולם, כי אשר אשתו ובניו רחוקים ממנו, ושלא במקום בטוח ונשמר, כי יהיה לבו מיצר וחרד מדאגת צרת בני ביתו. ועל כן כי יקרה לפניו בדרך איש צר ואויב, והוא לבו בל עמו על צרת אשתו ובניו, לא יעצור כח להתגבר על האויב, ולנצח מצרת לבו, כי הנצחון וההתקוממות לב להתגבר, צריך רוחב לב ושמחה, כי על כן במלחמות יקחו את התוף בידם, וחליל ומצלתים לשכח הדאגה להתגבר. ואם כן **גד**, כאשר **גדוד יגודנו**, בכיבוש ארץ ישראל, הלא בדרך טבע, יהיה לבו כלב אשה, מצירה על הנשים והטף, אשר עזבו מעבר לירדן, במקום שאין אנשים, פן יהיו לבז לגוים, באופן, יותש כחם לפני אויביהם, ויפלו בנופלים.

אך, לא כן היה, כי-אם, היה לבם כלב הארי, בכח אמיץ הנה, ועל אויביו יתגברו, כי הן המה היו היוצאים חלוצים לפני בני ישראל בראש העם, מכים לאלפים ולרבבות, כי **רחב** לבם על אויבם, ואין זה כי-אם, מתת ה'. וזה יאמר **ברוך מרחיב גד**, כלומר, **מרחיב** לבו, עם היות **שכלביא שכן**, שהיה שכנו **כלביא**, שבביתו לא ישכנו רגליו, כי ירחק מילדיו, לבקש טרף. כן היה גד, רחוק משכנו, ועם כל זה, היה לו רחב לב להתגבר:

~ ~ ~

וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת י' עשה ומשפטיו עם ישראל (כא): שמא תאמרו, ובמה בטח לבו לעזוב נשיו וטפיו על פני הארץ?

לזה אמר, **וירא ראשית לו**, טרם יצא למלחמה, ראה לו עזר סיוע, **כי שם חלקת מחוקק**, ולא שניכר כי שם הוא, רק **ספון** וטמון. ועל בטחון זה, **ויתא ראשי עם**, שיצא חלוץ בראש העם.

ואשר (זכה להיות) בטח בזכות המחוקק, הוא מפני כי **צדקת ה' עשה** כו'. וכל זה לא היה רק לזכות את ישראל,

וזהו **עם ישראל** לטובתם, ובזה בטח גד שלא תאונה לו רעה:

~ ~ ~

ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד: וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת י-הוה עשה ומשפטיו עם ישראל (כ-כא): ולגד כו' ברוך מרחיב גד וכו', כלומר, לא יאשם על לכתו ובחר בחוץ לארץ, בעבור מרעה צאנו, כאמור ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה, כי הלא מה' יצא מלא רוחב ארצו. ולכן, **ברוך מרחיב גד** ראוי לומר. כי הראיה כי ה' עמו, כי הלא, **כלביא שכן**, כי הלא יקרהו **כלביא** בשכנו, כי גם כאשר הוא חוץ מביתו, אין נגש שם ממוראו, כן גד בשכנו היה בטוח מהאויבים (כי לנגד עיניו, ה' עמו), עם היותו מעבר לירדן והלאה עם ישראל, וטף ונשים בלבד במקומותם, והוא מקום רחב ידים, ואין חומד ארצו. וגם **וטרף זרוע** כו' במקום מלחמתו אשר הוא שרוי שם:

ושמא תאמר, הלא הוא אמר, **ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה**, הרי כי על דבר המקנה היתה בחירתו במקום ההוא?

לא כן הוא, כי הנה, **וירא ראשית לו**, כלומר טרם וראשית הביטו אל הנוגע אל מקנהו, ראה והביט **לו** לעצמו ולהנאתו.

וזהו **וירא ראשית לו**. ומה הוא אשר הביט **לו**, שהוא דבר הנוגע **לו**, שעל כן בחר במקום ההוא? הלא, **כי שם חלקת מחוקק ספון**, ורצה להסתופף בצלו...

ו... למה קראו מחוקק?

אך הוא לומר, פן יאמרו, מה יתן ומה יוסיף לגד היות משה קבור שם, שאין שם רק הגוף, אך, נפשו עולה מעלה מעלה, ומה יסכון לגד, מה שנפשו בעולמות העליונים, ושלא לעומת נחלת בני גד, רק לעומת ארץ ישראל,

לזה אמר, **כי שם חלקת** כו', לומר, אל ימעט בעיניך מקום אשר שם גופו של משה, כי הלא שם שכינה שורה,

כי הלא באצבעו שבגופו, **חקק** בלוחות חקק רוחני.

והוא, כי בלוחות שניות שכתב משה, גם בהן היה בחלל החקק רוחניות כנשמה אל הלוח. ועל כן, גם בשניות היו מ"ם וסמ"ך עומדים בנס, הנה, כי גם גופו כח רוחניות היה בו.

וזהו, **כי שם חלקת** שדה, של מי שהיה **מחוקק** דבר, **ספון** ונסתר, שהוא רוחניות, ולא דבר גשמי נגלה, עם היות **חוקק** בידו הגשמית. ואם כן, גם בגופו אשר הוא שם, לא תעדר ממנו שכינה, כי גם הוא קדוש לא-להיו:

ובמה ראה גד כי זכות משה הוא העומד לישראל? ואדרבא, יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר, הלא, אם על עצמו לא היה לו כח ליכנס לארץ, ואיך יועיל לאחרים?

לזה אמר, הנה בכלל מה שראה גד הוא, כי הנה המחוקק האמור, הנה זכותו הביא את ישראל ממצרים, שאלמלא זכותו לא יצאו.

וזהו **ויתא ראשי עם**, הם אשר היו ראשים, שהיו אחד מחמשים או אחד מחמש מאות, שהוא היותר כשרים הנקראים ראשים בערך כל שאר האובדים, וזהו **ויתא ראשי עם**.

ועוד, כי כל הצדקה אשר עשה ה' לישראל, משה הוא העושה, כי בזכותו נעשה, כי המן היה בזכות משה, גם באר אחר סלוק מרים, וענני כבוד אחר סילוק אהרן.

ועל דרך זה כל הצדקה וכל סליחה היה על ידו, בבקשתנו (ובתפלתינו).

וזהו **צדקת ה' עשה**, כי כל **צדקת ה' עשה** המחקק הנזכר, אחר שהוא הסבה על זכותו,

ומשפטיו של משה שהוא (יהיה) מחקק, שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שלא יראה מלחמת ל"א מלכים ושלא יביא את ישראל לארץ, וגם שלא נכנס לארץ, הלא לא למענו עשה, רק לשיהיה המחקק **עם ישראל** פה. ולא ישארו בלעדו, פן יאבדו, כי על ידי היותו עמהם, יש תקוה להם לעתיד לבא. וכמאמרם ז"ל, משל למי שנאבד לו איסר במקום אפל, ולא היה מוצא נר לבקשו, מה עשה השליך שם דינר זהב ושאל נר לבקשו, מיד נתנו לו ואגב הזהב מצא האיסר, וזהו **ומשפטיו עם ישראל:**

~ ~ ~

אין כאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים. מענה א-להי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד (כו-כז): ... איך על ידי תורה ומצות שכינה שורה בעולם השפל הגשמי?

אך הוא, כי ל'מה שעולם הלזה השפל, וגם של הגלגלים גשמיים המה, ואיככה תשרה, אשר אין קצה לרוחניותו, בדבר גשמי?

אך הנה ידענו, כי על ידי תורה ומצות עולה אור קיומן למעלה עד ה' א-להינו יתברך,

ומהתהפכות האור, חוזר ויורד שפע קדושה אל העולמות, בהשתלשלות מהעליון, אל עולם המלאכים, ומשם אל עולם הגלגלים, ומשם אל השפל, נמצא, שעל ידי כן, ברצות ה' לחול בעולם

הגלגלים, או בשפל, אינו שורה בגשמיות, רק באור שפע קדושת ההתהפכות, השורה בעולמות הגשמיים, האחרונים האלה:

ונבא אל הענין, והוא, כי אחרי אשר ברך משה את בני ישראל ביום סלוקו מן העולם, והיה עת הפרדו, רצה לדבר על לבם, בל יתעצבו אל לבם, באומרם, כי עתה יסור צלם מעליהם, ומה יעשו אחרי משה, אשר כבן ירצה היה מרחמם ומגן בעדם, והיה בין המלך ובין העם כאמצעי בתוכם, כי הוא היה קרוב אליו יתברך מה שאין כן המה, ולפי גודל רוממתו יתברך, אך רחוק יהיה, בין המלך ה' צבאות ובין העם, לולא משה בחירו העומד בין ה' וביניהם לכל דבר.

על כן פיו פתח בחכמה וענה ואמר, **אין כאל ישרון**, לומר אל תחושו על פרידתי, כי **אין כאל** להיטיב לכם אתם **ישורון**, ואל יעלה על רוחכם לומר, כי רם ה', ואין לו מבוא לעולם גשמי, ועל כן, בהיות משה (בחיים), אשר היה זך האיכות היה קרוב אליו יתברך, ובכלל ביתו נאמן הוא, כי הלא, עם **שאין כאל** לרוממיו רוחניותו, לא יעצרנו הגשם של העולמות השפלים, מלהיותו יתברך בהם,

כי הלא, עם היות **שאין כאל** לאיכות רוחניותו, עם כל זה, הוא **רוכב שמים** הוא עולם הגלגלים הגשמי.

ואל תתמה, כי הלא רכיבתו יתברך על השמים, הוא **בעזרך**, שאתה עוזר את השמים, שיוכלו לקבל קדושתו יתברך, שהוא על ידי תורה ומצות, שנשפע על עצם השמים, ועליו (על אור התורה והמצוות) מטה (ה') שכינתו יתברך, השרוי על השמים.

וזהו, **רוכב שמים בעזרך**, שמה שרוכב שמים, לא שהם (השמים הגשמיים) כדאים לכך, רק **בעזרך**, שאתה בקיום תורה ומצות, תעזור את **השמים**, שיוכנו, על ידי השפע המתהפך, שעל ידי כן, הוא (יתי) **רוכב שמים**.

וזהו בשמים, שהם עולם הגלגלים, אשר הם גשמיים, שאינו שורה שם, רק בבחינה התחתונה שבשכינה. אך, בנקראים **שחקים**, שהוא תחלת עולם המלאכים, שם בבחינה עליונה, המתייחסת ל**גאותו** יתברך **רוכב בעזרך**, כי רוחניות בו,

וזהו ו(ג"כ רוכב) **בגאותו שחקים** (בעזרך)...

מאמרנו על פסוק, **הן לה' א-להיך השמים ושמי השמים הארץ** כו', והוא, כי שם הערנו, כי לא זה הסדר, או יאמר, מלמטה למעלה, הארץ ושמים ושמי השמים, או מלמעלה למטה, שמי השמים והשמים והארץ, אך הוא, כי בהיות ישראל עושים רצונו של מקום, יותר חשובה הארץ לפניו יתברך, מעולם הגלגלים ומעולם המלאכים, כי עיקר שכינה אצל הצדיקים היתה למטה, כמו שאמרו ז"ל על פסוק, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד, כי אפילו מלאכי השרת מעולמם, היו באים לבקש את ה' למדרשו של משה.

והוא כאומרם ז"ל במאמרם, משנברא העולם נתאוה הקדוש ברוך הוא שתהיה לו דירה בתחתונים, והוא, כי בני העולם הזה, הם על ידי תורה ומצות המשלשלים השפע ומתקיימים העולמים. כי על כן המה כללו את כלם, הגוף מעולם השפל, הנפש מעין עולם התנועה, הרוח מעין עולם המלאכים, כמה דאת אמר עושה מלאכיו רוחות, הנשמה מעין העליון.

על כן, בקיים האדם תורה ומצות, בכללות חלקיו, הכוללים העולמות, ישלשלו שפע מהעליון עד התחתון, כמפורש אצלנו פרשת ויצא. על כן אמר משה, בהיותנו צדיקים, סדר הדרגת העולמות הוא מלמטה למעלה, השמים שהוא עולם הגלגלים, ושמי השמים הם עולם המלאכים, ועליהם הארץ הוא עולם השפל, המקיים את כלם. ועל כן סידרם כך, באומרו השמים ושמי השמים הארץ כו', על כי בה מקיימים העולמות בקיום התורה בבחירתם.

ובזה יאמר פה, **רוכב שמים בעזרך** כו' כי הוא יתברך שורה **ורוכב שמים**, הוא עולם הגלגלים, **בעזר** הצדיקים בזכותם, ובהדרגה גדולה מאשר הוא בשמים, הוא גם כן **בעזרך**, **בשחקים**, הוא עולם המלאכים כמדובר, כי משם הוא התחלתו.

וזהו **ובגאותו שחקים**, כי באופן גאותו, ובחינת גדולתו יתירה על מה שרוכב שמים, הוא **בשחקים** שהוא עולם המלאכים. ולא ששמים ושחקים סובלים אותו, אלא אדרבא, הוא מעונו של עולם, יתברך שמו, ואין העולם מעונו, כי **מעונה א-להי קדם**:

ועל עולם השפל אמר, **ומתחת זרועות עולם**, לומר אל יעלה על רוחכם כי גדול כבוד שמים ושחקים להשראת שכינה לפניו יתברך, יותר מארץ. כי דעו איפה, כי אדרבא, ומתחת, שהוא מהארץ, משם הוא **זרועות עולם**, כי הצדיקים, אשר בה (בארץ) הם, המקיימים העולמות, בזרועות, הסובלים אותם. ועל כן סידרם כך, השמים תחלה, ואחר כך שחקים, ואחר כך הארץ מתחת.

~ ~ ~

אומר הוא יתברך, הנה **בשמים** הוא עולם הגלגלים, **רוכב** הוא יתברך, שמשרה שם מציאות שכינה כרוכב על סוס, אך, בהדרגה יתירה, המתייחסת ל**גאותו**, הוא **רוכב בשחקים**, הוא עולם המלאכים. ועדיין אינו כמתלבש בעולם, כי-אם, כרוכב על סוס, שלא יהיה התלבשות, וגם אין הרוכב מסוג הסוס.

אך, אתה ישרון, שאמרתי שהוא **רוכב שמים ושחקים**, אינך עם ה' בגדר זה, כי-אם, אתה ממש **מעונה** של **א-להי קדם**, שאתה משכן לו יתברך כי **היכל ה' המה**, וכמאמר הכתוב, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולא אמר בתוכו. ואמר, **א-להי**, לומר כמאמרם ז"ל, כי משנברא העולם, נתאוה שתהיה לו דירה בתחתונים, והוא כי רבותינו ז"ל, הטיבו אשר דברו

בדקדוק לשונם, שלא אמרו 'למטה', אלא **בתחתונים**, שהוא באנשים, כי **היכל ה' המה**.

וזה, **מעונה א-להי קדם**, כי אתה **מעונה** של **א-להי קדם**, על, כי **מקדם** שברא העולם, היה לכך. ואל תתמה, שהחשיבך ה' על העולמות העליונים, כי הלא, **מתחת**, שהוא מעולם השפל, הוא **זרועות עולם**, כי הצדיקים אשר בארץ המה, הם המקיימים את העולם כולו, שכולל **שמים ושחקים** וארץ הלזו:

ושיעור הכתוב, **אין כאל**, שיעמוד לך, אתה הנקרא **ישורון**, כלומר, ואל תחוש פרידתי ממך, כי הלא הוא יתברך, 'טוב מעשרה ממני', כי הלא ראה, אשר עשה למענך, ואשר הפליא חסדו לך,

כי הנה, הוא יתברך, **רוכב שמים בעזרך**, ויותר **בשחקים** כמדובר, ותקטן זאת בעיניו, כי-אם, זולת היותו בשני עולמות שלמעלה ממך, **בעזרך** בעולם השפל, אתה **מעונה** אל **א-להי קדם**, ולא כתואר רכיבה בלבד.

והטעם, כי **מתחת, זרועות עולם**.

והביטה וראה, איך בהיותך מכונה לתואר **ישורון**, שהוא מרוב כשרון, קדושתך עולה עד למעלה, כי הלא, **ויגרש מפניך אויב**, כי את השר השורר על אויבך בבואך להלחם בם מגרש הוא יתברך את האויב הוא השר, ואחר כך, **ויאמר** לך **השמד** את עמו.

והנה אין ספק, כי מושב השר על השמים הוא, ושם מגרשו יתברך, כמה דאת אמר, **יפקוד ה' על צבא המרום במרום** כו', ועם כל זה, אני מגרשו **מפניך**, כי זיו צלם א-להים שעל פניך, מפלש ועולה עד מרום, ושם **מפניך**, שהוא מאור **פניך**, אני מגרש אותו, מחמת אור **פניך**. ואם כן אמור מעתה, כי אין זה, רק מאשר אתה **מעונה ה'** משכן לו, שעל כן, אור פניך עולה עד צבא המרום במרום, ושם, **מגרש** את השר **מפניך**, ואחר כך **ויאמר השמד** את עמו למטה בארץ:

— — —

אין כאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים (כו) וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל (כט): הנה, אמר משה לישראל, בל ישיתו לב אם יפרד מהם, כי **אין כאל ישורון**, שאם משה מת, הקדוש ברוך הוא נשאר. ואחר סיימו מאמרו כמפורש, באה התורה ותאמר, אין צריך לומר בהקראם **ישורון**, שהוא על זמן עשותם רצונו של מקום יותר מאשר בהקראם ישראל, כי-אם, גם **וישכון ישראל**, בהיות להם כשרון עד גדר הקראם **ישראל**, **בטח**, גם שהיו **בדד** ממשה, כי האל הנזכר, שאמר משה שיעמוד להם היה אתם.

ולא עוד, כי, עם היות, שהיו בלתי שלימי הכשרון ביניהם הנקראים בשם יעקב כנודע, כי על מיעוט שלמות, יקראו בשם יעקב, כמה דאת אמר, ולא אותי קראת, יעקב, וכאשר יגעת בי, תקרא ישראל.

אמר, כי היו ישראל **בטח**, על כשרונם, עם היותם **בדד** ממשה, עם היות שהעין של הנקראים בשם **יעקב**, לא היה כל מגמתם אל שלמות הנפש, שישבו בארץ ישראל יותר מבחוץ לארץ, כי-אם, **אל** שלמות ובריאות הגוף, למה שהיא **ארץ דגן ותירוש**, שהדגן סעיד לבא וכן היין סעיד ומשמח.

ועל כן היה ראוי, שעל מגמת עיני הנקראים בשם יעקב, ימנע ה' טל שמיו המיוחדים, הם שמים העליונים, אשר שם אוצרו הטוב, אחר שעם כל זה על זכות הנקראים בשם ישראל, עם שעין הנקראים בשם **יעקב** לא היה רק על דגן ותירוש.

עם כל זה למען הנקראים ישראל, **אף שמיו** של ישראל המיוחדים לשם, ההוא **יערפו טל** בהוציא להם דגן ותירוש:

— — —

ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו י את כל הארץ את הגלעד עד דן. ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון. ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער (פל"ד: א-ג): הנה בפרשת ואתחנן **(פ"ג: כז)** נאמר, **עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה, (וראה בעיניך** כי לא תעבר את הירדן הזה)

אך בפרשה זו יראה הפך הסדר ההוא כי פה נזכר המזרח ראשונה באומרו,

ויראהו כו' את הגלעד עד דן

שהוא מזרחה,

ואחר כך **ואת כל נפתלי**

שהוא משך לצד צפון, כי קדש נפתלי הוא לצד ההוא,

ואחרי כן **עד הים האחרון**

הוא ימה,

ואחר כך **ואת הנגב** כו'

שהוא דרום,

ואיך נהפך (סדר הראתו מן) סדר מאמרו יתברך אליו?

אך אמנם, הנה שם כתבנו כי למען הכין אותו ולראות את כל ארץ ישראל תחתונה, הראהו תחלה ארץ העליונה שלעומתה למעלה.

וזהו אומרו שם **ושא עיניך** (בריש הפסוק), מה שלא נאמר (כבסוף הפסוק) **וראה בעיניך!**

אך הוא, שנאמר לו **שא עיניך** למעלה ממך, ותראה מה שלמעלה, שהיא ארץ העליונה, שהוא מראות א-להים, ואז תשיג בהדרגה מלמטה למעלה.

וזהו אומרו ימה, שיתחיל מבחינת מערב, שהיא בחינה תחתונה מהאחרות, ואחריה תהיה עולה ורואה צפונה, ואחר כך תימנה, ואחריה מזרחה. והענין, שעל ידי קדימת ראייה ההיא, כל מה שלעומתם למטה, בכל חלקיה, תשתעבד להראות לפניו, לגמרי (שהוא מעל הטבע, כי, ד' מאות פרסה לא תראה בבת אחת על פי טבע)

ועל הראיה השנית, שהיא לראות אגב העליונה, התחתונה, אמר אחר כך שם, **וראה בעיניך**, לומר, נוסף על מה שתשא **עיניך** השמים בעיני שכלך ראיה רוחנית, גם **וראה** אגבה, ראיה **בעיניך**, הם **עיני** בשרך את הראיה השנית,

כי היא פליאה, אם לא על ידי ההכנה של מראות א-להים בארץ העליונה, יוכל לראות גם בעיני בשר לו את התחתונה, ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, כאילו כולה תחת ארבע אמותיו.

ועל כן, להיות הבחינה אחרונה, אשר ראה מהארץ העליונה, בחינת מזרח, על כן משם היחל לראות בארץ התחתונה בהשתלשלות מה שהיה מביט למעלה נשתלשלה ראשונה ראייתו מיד במה שהיה למטה ממנו:

וזהו מה שמספר פה על שלמטה ואומר **וירא ה' את הגלעד עד דן** שהוא לצד מזרח:

ואחר כך לצפון שהוא **ואת כל נפתלי**, ואחר כך **עד הים האחרון**, ואחר כך **ואת הנגב**, והוא סדר עלית המזבח מקרן דרומית מזרחית, בא לו לקרן מזרחית צפונית, ומשם לצפונית מערבית, ואחר כך למערבית דרומית. ולהיות כי אין עיקר הכונה פה, רק על הנוגע אל של מטה לספר הענין, כי לא נכנס בארץ, כי-אם, שראה אותו בלבד, ולא סדר השתלשלות ראייתה, לא נכתב ענין ראייתו תחלה ארץ העליונה, רק ברמז.

והוא באומרו, **וירא ה' את כל הארץ**, כי באומרו **את** ריבה גם **כל** ארץ העליונה, שקדמה ראייתה.

~ ~ ~

ויאמר יי אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר (ד): הנה באומרו **לאמר**, אמרו רבותינו ז"ל, שהוא, שצוהו יתברך למשה ללכת בסילוקו, **לאמר** לאבות, כי אשר השם יתברך נשבע, כבר קיימו.

ועל דרך הפשט יאמר, כי בא הוא יתברך לפייס את משה, על בלתי עוברו את הירדן. ואמר לו, הנה גדלת מאד במה שעשיתי לך, כי הלא **זאת הארץ** שהוצרכתי לישבע שלש רגלים כדי **'לאמר' לזרעך אתננה**, גדולה מזו עשיתי לך, מבלי הכרח שבועה. והוא, כי **הראיתיך בעיניך** כי בעיני בשר לך, השגת השגה גדולה (יותר) מהנתן הארץ למקבליה.

והוא, כי הנתן הארץ לישראל, הלא הוא, לזכך איכותם בקדושתה, ואין ספק, שאין היושבים בה מכל זרעם, ישיג גופו זכוך עד גדר, מבלתי מראה נבואיית, רק בעיני בשר לו יראה כשולחן לפניו ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה.

ואם כן, המעט בעיניך (משה) כי מבלי שתעבור, תשיג יותר ממה שישיגו העוברים ויושבים בה.

וזהו אומרו, **זאת הארץ** אשר על ידי שלש שבועות לא היה רק לתת, ולא להשיג כמוך, ואתה, **הראיתיך בעיניך**, עם היות **ושמה לא תעבור**, כי מבלי עבור, השגת יותר מהם בעברם, כלומר, ועל כן רב לך, ולא תקוץ:

~ ~ ~

מאמרם ז"ל, שאמר משה כשהיה מסיח עם נפשו, 'היכן את עתידה ללכת'? ואמרה לו, **אתהלך לפני ה' בארצות החיים**, והוא, כי הלא כמו זר נחשב, מה זו שאלה, הממנו יפלא, שילך בארצות החיים (בגן עדן)?

אך, הנה אמרו רבותינו ז"ל במדרש, על הצדיקים המתים בחוץ לארץ, ונקברים בארץ ישראל, אמרו, אינה דומה פולטתו בידי אמה, לפולטתו בידי צרתה.

והוא, כי חלל ארץ העמים טמא, ובכן בצאת נפש, החצונית, אל הנגדיית (אל עולם הרוחני שנגד ומכוון מה) שבחוץ לארץ, הלא תצטער, עד עלותה השמימה, דרך אויר ארץ העמים, ומשם, עד תטה אשורה אל חלק השמים, שלעומת ארץ ישראל, כי יבקשו כחות חצונים לידבק בה, בצאתה בחוץ לארץ, מה שאין כן, כאשר תצא בארץ ישראל, אשר הוא מושב השכינה, כי אמה היא.

ועל כן בראות משה את נפשו מצירה מלצאת, אמר לה, היכן את עתידה לילך? האם השמים תעלה, דרך אויר ארץ העמים, ותמצא גם על השמים במקום תחום החיצונים, עד תטה ותפנה משם אל הקדושה, ותאמר לו, **אתהלך לפני ה' בארצות החיים**, כי מעתה, עם שאני יוצאת בחוץ לארץ, לא אתהלך (שם), ל'מה שאני לפני ה', רק בארצות החיים, מיד.

וזה יאמר פה הוא יתברך למשה, אל תחוש על מה שלא תכנס לארץ, פן תעלה דרך כחות חצונים, כי הלא, **זאת הארץ אשר נשבעתי** וכו',

לומר, אם, אפילו ארץ ישראל, אתה רואה כולה, בעיני בשר לך, כי כל ארץ ישראל, תשעבדה לגופך,

ומה גם עתה (כ"ש) לנפשך, שארץ ישראל שלפניך בה תהיה (ותשעבדה לנפשך)

ולא עוד, אלא כי **ושמה** שהוא בארץ התחתונה שנשבעתי כו', הוא **שלא תעבור**, כלומר, אך, בעליונה אתה עובר, כי לא תעכב לך צאת נפשך בחוץ לארץ, כי בארצות החיים תתהלך:

~ ~ ~

זאת הארץ אשר נשבעתי כדי **'לאמר' לזרעך** כו' שהיא ארץ התחתונה,

הראיתיך בעיניך, שבצאת נפשך, ולא תצטרך לצאת מתחום חוץ לארץ, ולעבור לארץ ישראל, כי **ושמה לא תעבור** (בצאת נפשך), כי-אם, מעתה, אתה (כבר עברת) בתוכיות קדושתה:

~ ~ ~

וימת שם משה עבד י-הוה בארץ מואב על פי י-הוה (ה): ושמא תאמר, האם יוכחש המוחש, כי הוא מת בחוץ לארץ, וצריך ללכת נפשו דרך אויר טמא של ארץ העמים, עד עלותה למקומה?

לזה אמר, **וימת שם משה**, לומר, אל יעלה על רוחך כי בחוץ לארץ מת משה, כי-אם, **וימת שם משה**, כלומר **שם** במקום הנזכר, שהוא במקום שאמרתי, **ושמה** לא תעבור, שהוא בארץ ישראל, **שם מת משה**, ומלת **שם** תראה מיותרת, אך, הוא לומר, כי גם שאת זולתו, עם שצדיק יהיה, לא למת בארץ ישראל יחשב, אם ימות בחוץ לארץ, אין זה משה האיש, כזולתו,

וזהו **וימת שם**, למה שהוא **משה**, כי מי דומה לו, בכל האדם.

ואם תאמר, כי הלא, אשר חושב למת בחוץ לארץ, אם ימות בה, הלא הוא, אשר כח לחצונים למשול בו בצד מה, ונפשו יוצאה על ידי מלאך המות,

כמאמר הכתוב, **יחיו מתיך**, ואמרו רבותינו ז"ל, אלו מתי ארץ ישראל, **נבלתי יקומון**, הם מתי חוץ לארץ.

והוא כי **נבלה** יקראו, שמתים בסכין פגום, הוא מלאך המות, אך משה, הוא **עבד ה'**, כלומר, לא היה כשכיר, יקוה פעלו, רק כעבד, העובד את רבו, שלא על מנת לקבל פרס, כי כספו הוא, ואינו שכיר. ועל כן מת על פי ה', שהיא מיתת נשיקה, על ידי השכינה, שמתדבקת בנפשו, ומושכה אליו, ואם כן איפה, למה יחשב כמת בחוץ לארץ, אם בדבקות השכינה מסתלקת נפשו:

~ ~ ~

יהיה נותן טעם גדול אל דרך זה, והוא במה שהערנו, כי לעיל קראו הכתוב איש הא-להים, ופה עבד ה'!

אך יהיה הענין, כי **הא-להים** היא השכינה, ולגבי דידה **לאיש** יתייחס, כי במעשיו הטובים מוריד שפע מלמעלה אליה, אך לגבי **השם** הגדול, **עבד** יקרא, כי על ידי עבוד את ה', הוא מוריד שפע אל הא-להים.

ובזה יאמר, ראה נא, איך למת בארץ ישראל יתייחס, כי הלא הוא בין שני שמותיו יתברך, כי הלא הוא **עבד ה'**, הוא השם שתחתיו הוא **כעבד**, והוא **על** (גבי) **פי ה'**, משפיע **על** הנקרא פי ה', הוא השכינה, על ידי עבוד את ה', נמצא, שהוא בין שני שמותיו יתברך.

ואם כן איפה, מה יחסיר ומה יגרע במותו בחוץ לארץ, כי כל מקום אשר ימות בו, ימצא שם ה', ושכינתו. והוא מסובב מהם, והשכינה היא ארץ החיים. ובכל מקום שתהיה, שם איכות ארץ ישראל באמת. ולכן הטבתי אשר אמרתי, כי, מת **שם** בארץ ישראל, יאמר עליו:

~ ~ ~

ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה (ו): ושמא תאמר, הלא כל זה יהיה לנפש בצאתה, כי כבוד ה' יאספה, ותעלה גם עלה עמה, אך גופו הנשאר על הארץ, הלא יקרנו ככל אשר ימות בחוץ לארץ, כי פירשה שכינה מהגוף, וידבקו בו חצונים!

אל תאמר כדבר הזה, כי הלא גם ה', לא פירש מגופו, כי הלא, **פי ה'** הנזכר, הוא שכינה, קבר אותו,

וזהו **ויקבור אותו בגי**.

ושמא תאמר, האם גוף של איש מת, יקבור הוא יתברך, וגם יעשה פעולה בעפר גשמי. לזה אמר, לא יעלה על דעתך שהושם תוך עפר ארץ מואב, חלילה לקדוש כמוהו, כי-אם שהגי הוא **בארץ מואב**, אך, לא משה:

~ ~ ~

ושמא עתה תאמר שני דברים, אחד, למה נקבר במקום תחום מואב?

שנית שאחר שנקבר בגי, והגי הוא עפר ארץ מואב, איך נקבר בגי ולא בעפר (כאמור, שהגי הוא **בארץ מואב**, אך, לא משה)?

כי הנה, על האחת הלא מה שהיה בגי, הוא להיות **מול בית פעור**, שהוא להגין על עון פעור, להכניעו ממוראת קדושתו.

ועל השנית אמר, אל יעלה על רוחך, שנטמן תוך עפר ארץ הגי, כי הנה, **לא ידע איש את קבורתו עד היום הזה**. והוא, כי קברו עפר רוחני היה, שנברא בין השמשות, בזמן שפע קדושת שבת, שהיה מה שנברא (אז) דבר משולל עכירות, זך ונקי, מעין אילו של יצחק, כי על כן הועמד חי יותר מאלפים שנה והיה רועה תחת עץ החיים בגן עדן.

ואחשוב, כי אומרם ז"ל, ויש אומרים, **אף קברו של משה**, כי לדעת תנא קמא, גדול היה יותר, קברו של משה, שהוא למעלה מאיכות כל דברים הנבראים בין השמשות, שהוא, ל'מה שנקרא עפר תחת כסא הכבוד.

כלל הדברים, כי עפר קבורתו היה דבר שלא שלטה בו עין איש, כי רוחני היה.

וזהו, **ולא ידע איש קבורתו עד היום הזה**, הוא יום הגאולה, שאז תראינה עיני ישראל, במה שלא השיגו מקודם. ואם כן הוי אומר, כי לא בעפר הגי נקבר, כי בעפר רוחני נגנז, ואותו עפר, הוא '**על**' הגי **מול בית פעור** להכניע הקליפה ההיא:

~ ~ ~

ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה (ז): ושמא תאמר, אחר שנשאר גוף בלי נשמה, למה נגנז תוך קדושה רוחניות? וטוב טוב היה בעפר גשמי, של ארץ ישראל?

לזה אמר, **ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו** וכו', והוא, כי אינו כשאר כל אדם, שבמותו חלפו ימיו, ולא יאמרו על מי שחי מאה שנה, שהוא בן מאה שנה, אם לא עודנו בחיים, אך, לא אחרי מותו, לומר, פלוני בן מאה שנה, אך יאמרו, **היה** בן מאה שנה.

וגם, לא כשאר הצדיקים,

שימיו מתקרבים בזמן הסילוק, כי, על עשותו בהם מצות ומעשים טובים ימיהם קיימים, כמאמר ספר הזוהר על

ויקרבו ימי ישראל, ויקרבו ימי דוד, כי גם בהם יתדבקו הימים הרוחניים ההם.

בנפש בלבד, אך לא בגוף.

אך משה, גם אחר מותו, יאמר עליו, **בן מאה ועשרים שנה**,

ולא עוד, כי-אם, שגם ימיו, לא בלבד דבקו בנפשו, כשאר צדיקים, כי-אם, גם שהימים היו דבקים גם בגופו כי קדוש היה גם גופו.

וזהו אומרו, **ומשה בן מאה ועשרים שנה** גם **במותו**, כי הגוף המת היה בן הסך ההוא, ולא כבני אדם שבמותם חלפו ימיהם, שלא יאמרו על מת כך וכך שנים הוא עתה כי לא יספרו לו ימיו, כי-אם, עודנו חי, אך במשה, עליו יאמר, כי גם **במותו**, הוא **בן מאה ועשרים שנה**.

ולא בלבד תהיה קדושת הימים עם נפשו, כי-אם, גם עם גופו,

וזהו אומרו, **במותו** שהוא לנקרא מת הוא 'הגוף'.

ולא בלבד הימים שאחר שגדל ועשה מצות ומעשים טובים, כי-אם, כל ימיו, שמעת לידתו, שהוא כל **מאה ועשרים שנה**.

ואל תתמה, כי הלא גופו, היה כנפש זולתו, כי הלא, **לא כהתה עינו ולא נס לחה**, ואם כן, לחי ורוחני יחשב, ואיך יטמן בעפר (גשמי)?

— — —

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יי פנים אל פנים. לכל האתת והמופתים אשר שלחו יי לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו. ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (י-יב):
הלא אמרת, שהיה מלא רוח חכמה, על כי סמך משה את ידיו עליו.

ושמא תאמר, למה לרוח חכמה שוה לו סמיכות ידיו, ולא להשגת רוח נבואה?

לזה אמר, זה אי אפשר, כי הנה, **ולא קם נביא עוד בישראל כמשה**, כי אינו בחק בן אדם, להנבא כמדרגתו, כי הלא, זה משה, היה בו כח לסבול, **אשר ידעו ה'** הוא אספקלריא המאירה, **ידעו** כלומר השפיע בו, כי זה הוא ענין **ידעו**, כי השפיע המשפיע במושפע תקרא ידיעה, כמה דאת אמר והאדם ידע את חוה אשתו, ואיש לא ידעה, רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה.

וזהו, כי ידעו והשפיע בו ה', שהוא אספקלריא המאירה, הנקראת **פנים**, כלומר, שלא על ידי שאינה מאירה, הנקראת אחוריים, כמה דאת אמר, וראית את אחורי, כי-אם **פנים**, מבלי תתעבה השפע הנבואה של המאירה, על ידי הבלתי מאירה, ויכול לסבול משה.

וזהו **אל פנים**, שהיו פני משה מוכנים לעומת פנים של מעלה, ולא יגוע, כאשר גועו ישראל בשומעם אנכי ולא יהיה לך.

וזהו, שלא אמר פנים בפנים, כאמור בישראל, כי גם המה שמעו פנים בפנים, אלא, שלא עצרו כח לסבול ומתו, אך משה, הוא אומר **פנים אל פנים**, שידעו ה' באספקלריא של שם זה שהיא המאירה, והיו פני משה מקבילים אל פניו יתברך,

וזהו **פנים אל פנים**, כי אין זה רק כי לית דין בר נש, כי איכות חומרו היה זך ובהיר, מה שאין כן לשום בריה, כלומר,

ועל כן, מה שהספיקו ידי משה להשפיע ביהושע לא היה רק **רוח חכמה**, שהוא הוספה ברוחו של יהושע, אך להוסיף על איכות גופו, לסבול כח הקדושה הנפלאת ההיא ומה גם בהקיץ, זה אי אפשר להשפיע בו משה בחירו, כח זה:

ושמא תאמר, אם כן, מה היה, שברא יתברך (את משה) אדם על הארץ, מאיכות גדול מכל האדם אשר על פני האדמה, זך ובהיר מהכל, גם גופו.

לזה אמר, אל תתמה, כי הוצרך לשעתו להיות כן לפי הצורך, **לכל האותות** כו', כלומר, בשביל האותות וכו' לא היה יכול לעשות ענינים אלו, אם לא היה זך ובהיר בשיעור זה:

וכן (הוצרך), **ולכל היד החזקה**, שהוא, כי שידו בלי מטה הא-להים היה קרע הים, בנטות ידו החומרית, וכמו שאמרו ז"ל, כי ימין ה' רוממה, שראה (הים) בימינו של משה, ואיך יד זולת, תכיל קדושה זו.

וכן (הוצרך), **ולכל המורא הגדול**, שהיו ישראל יראים, פן תאכלם האש הגדולה, אשר עשה אז משה על המורא ההיא, כי שם עצמו כשליח צבור והקב"ה כמו סניף. וכל מה שאמרו ז"ל, שהיה קולו של הקדוש ברוך הוא מיטטרון למשה, שהיה הקדוש ברוך מצרף קולו בקולו של משה בשמונה הדברות, ומשמיעם לישראל, ומי גבר יעצר כח בפיו החומרי לעשות (כן)?

וזהו, **ולכל המורא הגדול**, כי בשביל המורא הגדול, כי **אשר עשה אז משה**, היה **לעיני כל ישראל**, כי כל ישראל הכירו זה.

כמאמרנו על **דבר אתה עמנו ונשמעה**, שאמרו, דבר אתה עמנו, וידענו **שנשמעה**, כל מחנה ישראל שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כי אתה כדאי שיצרף הקדוש ברוך הוא קולו עמך,

וזהו, ה"א יתירה שבונשמעה, לרמוז אל קול השכינה.

וכן אמרו, **ואת תדבר אלינו** בלשון נקבה (רמז לשכינה).

וזה **עשה משה לעיני כל ישראל**, ומי זך כמוהו לעשות כדבר הגדול הזה.

וזהו, **ולכל המורא הגדול**, בשביל **המורא הגדול אשר עשה משה** וכו',

בשביל זה הוצרך ה' יברא הודו ויהיה **האיש משה גדול מאד לעיני כל ישראל**:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

— — —

ALSHICHK@GMAIL.COM

* קצורי * באורי * לקוטי *
האלשיך הק'
הפטרת שמיני עצרת
ושמחת תורה

~ ~ ~

הפטרת שמיני עצרת (בחו"ל)

מלכים א פרק ח: (נד-ס"א) ויהי ככלות שלמה להתפלל אל י-הוה את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח י-הוה מכרע על ברכיו וכפיו פרשות השמים: ויעמד ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמר: ברוך י-הוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו: יהי י-הוה א-להינו עמנו כאשר היה עם אבתינו אל יעזבנו ואל ישטנו: להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמר מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבתינו: ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני י-הוה קרבים אל י-הוה א-להינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת כל עמי הארץ כי י-הוה הוא הא-להים אין עוד: והיה לבבכם שלם עם י-הוה א-להינו ללכת בחקיו ולשמר מצותיו כיום הזה:

ויהי ככלות שלמה כו' קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו. כי ל'מה שהיה מתפלל לפני ה' היה בהכנעה בכריעה, אך עתה שלא רצה רק לברך את העם קם מן הכריעה, אך נשאר עדיין **בכפיו פרושות השמים** לפניו יתברך מתחנן אליו יקיים את ברכתו...

אוחילה לאל אחלה פניו, **יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבתינו** כו', אברהם יצחק ויעקב שהן הם היו המרכבה, כן יזכנו נהיה אנחנו **היכל ה'**, שעל ידי כן יהיה בית המקדש קיים תמיד, כענין **היכל ה' המה**,

~

אומרם ז"ל בגמרא שקרא יתברך אותנו כפויי טובה על שלא אמרנו אתה תן, באומרו אלינו **מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים**,

כי הלא כמו זר נחשב, איך נאמר 'אתה תן' והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והבחירה חפשית!

אך חשבתי למשפט, כי מה שאין הוא יתברך עושה הוא לשנות הבחירה מרע לטוב או הפכו, אך לעזור את אשר הוא חסיד שלבבו שלם להמשיך צדקו, יעשה, כי רגלי חסידיו ישמור, ואפילו בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן:

וזה יהיה מאמר שלמה בחכמתו, הלא אמרתי **יהי ה' אלקינו עמנו** כו', איני שואל שינוי בחירה, כי-אם, **שאל יעזבנו** מלשמור אותנו מן החטא, כי בהיותו עמנו, אנו נשמרים, ועל ידי שאל יעזבנו מעט, (מלשמור אותנו מן החטא, ע"ז לא נחטא, וע"כ) **לא ישטנו** הרבה אחר כך:

והוא סוף מאמרו באר היטב שאומר, **והיה לבבכם שלם עם ה' כו' כיום הזה**, שהוא, כי אינו שינוי בחירה, רק המשכת הכשרון, **כיום הזה**, להיות כך תמיד:

וגם הטיה מה, **להטות לבבנו אליו**, במה שבין אדם לחבירו, **ללכת בכל דרכיו**, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון כו', ול'מה שבין אדם למקום אמר, **ולשמור** כו',

~

שמא תאמר (השי"ת), כי הקשתי לשאול, שתהיה עמנו כאשר היית עם האבות, והלא (האבות היו ראויים יותר, כי) המה לא היו צריכים סעד לתומכם, ואיך תשאל אסעד אתכם, להטות לבבכם אליו?

הלא הוא, **אשר צוה את אבותינו** שהוא בסיני, והענין מאמרם ז"ל, גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה:

וכתבנו למעלה טעם הראשונים בדבר, כי יותר מגרה היצר הרע את האדם במצווה ממה שמגרה בבלתי מצווה...

ובזה יאמר, מה ששאלתי **להטות לבבנו אליו**, עם שהאבות לא הוצרכו לכך, ואני שואל, תהיה עמנו כאשר היית עמהם, הלא הוא, כי המה לא היו מצווים, והיו עושים, אך אנחנו מצווים, והיצר הרע מגרה ביותר למצווים:

וזהו אמרו מה שאמרתי **להטות לבבנו אליו** כו' הלא הוא, אשר צוה את אבותינו בסיני, נמצא, שאנו מצווים, כי לא עליהם בלבד היה הצווי, כי-אם, על כל זרעם עד סוף כל הדורות, כנודע כי נפש כל בשר איש שם היה, באופן, כי אשר צוה את אבותינו, היא צוואה לכלנו,

~

שמא תאמרו, איך יתקיים זה, שיתמיד שלומינו, ועונות לא יעדרו ממנו בכל דור?

לזה אמר **ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה'**. הוא מדת הרחמים, גם יהיו קרובים אל שיתוף שתי המדות שהם **ה' אלקינו**, וזהו **קרובים אל ה' אלוקינו**,

ואיך יהיו לנו טובות, הלא הוא, **לעשות משפט עבדו, ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו**, שהוא, שעם כל הטובה שתיטיב לנו, בין הטובות, (בין שכר טוב לשכר טוב, ג"כ טוב לנו אשר) **יסרנו** אשמת כל יום ביומו, ולא יתחברו אשמות רבות יחד, כי לא נוכל לסובלן אחרי כן:

ובזה **ידעו כל עמי הארץ כי ה'** המטיב לנו, **הוא האלקים** המייסרנו ביני וביני, דבר יום ביומו, וגם במה שלא יפלו ישראל בידם לעולם, יכירו, כי **אין עוד** מלבדו וכל אלהי העכו"ם הבל המה:

גם בתפלתי הוא כי **והיה לבבכם שלם עם ה' אלקינו**. שהוא בשתי המדות ההוות אתכם **ללכת בחקיו** כו', ואינו מן התימה, יעזור הוא יתברך לשיהיה לבבכם שלם, ולא נקפיד על היות ייסורין כאמור, עם היות שהבחירה בת חורין, כי הלא הוא, **כיום הזה**, שאינו לשנות הבחירה, כי-אם, להמשיכה תמיד כהיום הזה, כענין אומרו יתברך, היה לכם לומר, 'תן אתה' על פסוק **מי יתן והיה** כמדובר בסמוך:

~ ~ ~

הפטרת שמחת תורה

יהושע פרק א: (א-ה) ויהי אחרי מות משה עבד י-הוה ויאמר י-הוה אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך:

ראוי לשים לב א. למה מתאר את משה בתואר **עבד ה'** במקום הזה, ושונה בדבר (עוד הפעם **'עבדי'**) בפסוק השני?

ב. ועוד אומרו **משרת משה**, מי לא ידע כי **משרת משה** היה, כמאמר התורה ויען יהושע משרת משה מבחוריו?

ג. ועוד אומרו **לאמר**, כי אינו **לאמר** לזולת, כי כל הענין הזה הוא הודעתו יתברך את יהושע את אשר יתעתד לעשות, ואינן דברי שליחות בעצם, ואם כן לשתוק ממלת **לאמר**!

ד. ועוד אומרו **משה עבדי מת**, מה בא להודיענו? והיה לו לומר **עתה קום** וגו'!

ה. ועוד אומרו **אתה וכל העם**, כי מלת **אתה** מיותרת!

ו. וגם הראוי יאמר **אשר אני נותן** לכם, ולא **להם**!

ז. וגם אומרו **לבני ישראל**, הוא מיותר!

ח. ועוד, כי אחר היותו עתיד לומר המיצרים מהמדבר וגו' ועד כו', למה אמר **כל מקום אשר תדרוך** וגו' שהוא דבר בלתי מסויים!

ט. ועוד אומרו **כאשר דברתי אל משה**, כי הלא אל משה לא אמר דריסת רגליהם לסימן?

י. ועוד, שקודם למשה דבר לאבות!

יא. ועוד אומרו **לא יתיצב איש לפניך**, כי הלא גם כל מלכי הארץ וחילם לא יתיצבו לפניו, ומה גם איש אחד?

יב. ועוד, כי בכלל אומרו **כאשר הייתי עם משה אהיה עמך**, הוא הקודם (**לא יתיצב איש לפניך**) ולמה נאמר?

יג. ועוד אומרו **לא ארפך ולא אעזבך**, כי, אם לא ירפנו, ודאי שלא יעזבנו, כי בכלל מאתים מנה!

אמנם בא יתברך להודיע כמה גדולה השגחתו בעשות רצונו בשליחות הלזה. והוא ענין האמור אצלנו במקומות רבים, כי כל איש ישראל קונה איכות וקדושה יתירה על ידי עשותו מצות ה' אשר יצונו, כענין נוסח ברכות המצות, אשר קדשנו במצותיו. וזה יאמר הוא יתברך **ויהי אחרי מות משה** הנקרא **עבד ה'** שהוא תואר עצום מאד, כי אין בן חורין גדול מהיות **עבד ה'**, אז **ויאמר ה' אל יהושע**, הנה כעת שעדיין לא עשית העבודה אשר אני בא לצוותך, לא הגעת לתואר הקראך עבד ה' כי-אם **משרת** את מי שהוא **עבד ה'**. וזהו **משרת משה לאמר** כלומר **משרת משה** הוא הראוי **לאמר** לך ולא עבד ומשרת ה'. (ובזה נתיישב קושיא ב. **משרת משה**, מי לא ידע כי **משרת משה** היה, כמאמר התורה ויען יהושע משרת משה מבחוריו?

וקושיא ג. **לאמר**, כי אינו **לאמר** לזולת, כי כל הענין הזה הוא הודעתו יתברך את יהושע את אשר יתעתד לעשות, ואינן דברי שליחות בעצם, ואם כן לשתוק ממלת **לאמר**!)

אלא שלהעדר משה הנקרא **עבד ה'** אני מצוך השליחות הזה:

משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה וכו'. וזהו **משה עבדי**, שהיה לו התואר הלז שהיה נקרא **עבדי, מת**. ולכן עתה שאיננו **קום** כו', מה שאין כן עודנו חי, כי שרגא בטיהרא היית לפניו: (ובזה נתיישב קושיא א. למה מתאר את משה בתואר **עבד ה'** במקום הזה, ושונה בדבר (עוד הפעם **'עבדי'**) בפסוק השני?

וקושיא ד. **משה עבדי מת**, מה בא להודיענו? והיה לו לומר **עתה קום** וגו'!)

ואל יעלה על רוחך, כי לנגוע בכבודך באתי לומר שלא עבד לי הוא תואר אלא משרת עבדי, כי לא יקל בעיניך גדרך בהקראך **משרת משה**, כי הלא גם בגדר הזה אתה שקול ככל ישראל. וזהו **אתה וכל העם הזה**, כלומר **קום עבור את הירדן** כלומר עבור ברגליך כי אכרית מימיו, ולא בזכות הכללות שאתה מכללם, כי-אם, **אתה וכל העם הזה**, כלומר אתה לצד אחד וישראל לצד אחר, כי שקול אתה ככולם (ובזה נתיישב קושיא ה.**אתה וכל העם**, כי מלת **אתה** מיותרת!)

ואל יעלה על דעתך כי אולי זכותם קל מאד, ועל כן גם כי תהיה שקול כנגדם לא יגדל ערכך, כי דע איפוא כי שלמים הם, כי הנה הן הם הראויים לתת להם את הארץ מצד עצמם. וזהו **אשר אנכי נותן להם** (ובזה נתיישב קושיא ו. הראוי יאמר **אשר אני נותן** לכם, ולא **להם**!)

והטעם, על כי שלמים הם ראויים ליקרא **בני ישראל**, שהוא תואר המתואר עליהם בהיותם כשרים (ובזה נתיישב קושיא ז. **לבני ישראל**, הוא מיותר!)

ועם כל זה אתה שקול כנגד כלם. ועל פי דרכו הורה, כי לא יתואר בישראל איש לאיש תואר עבדות כי-אם שרות, כי לא תואר ביהושע למשה תואר עבדות כי-אם משרת משה, כי לה' לבדו כל בני ישראל עבדים:

— — —

כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו וכו'. וסיים מאמרו ואמר **כל מקום** כו', לומר דע לך כמה שלמות קונה עושה מצותי. כי עם היות הדבר קשה בטבע, כבוש ארץ שלושים ואחד מלכים, עד גדר כי אין האיש עושה רק משים עצמו לעשות ואז אני הוא העושה בעצם ולא הוא, עם

כל זאת משתלם וקונה איכות וקדושה גדולה כאילו עשאה. וזהו הלא אמרתי לך, שכעת אינך מתואר רק למשרת משה ולא לעבד ה',

הנה דע לך כי במה שצויתיך **קום עבור** וכו', אני הוא העושה, שאין אתם עושים רק דורכים במקום, ואני נותנו לכם, כי **כל מקום אשר תדרוך כו' לכם נתתיו.** (ובזה נתיישב קושיא ח. אחר היותו עתיד לומר המיצרים מהמדבר וגו' ועד כו', למה אמר **כל מקום אשר תדרוך** וגו' שהוא דבר בלתי מסויים!)

ואיני אומר אתן, כי-אם **נתתיו** כבר.

ומתי היה זה, הלא הוא מאז **כאשר דברתי אל משה**, והוא כאשר דבר ואמר, וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והבאתי אותם כו', מאז ניתנה לכם. וזהו **נתתיו כאשר דברתי אל משה.**

ועל כן לא אמר כאשר דברתי אל אברהם כו', יען כי לאבות לא סיים איזה דור יהיה, אך למשה סיים על הקטנים והם אשר הכניס יהושע. (ובזה נתיישב קושיא י. שקודם למשה דבר לאבות!)

ושיעור הכתוב **אשר תדרוך כף רגליכם** שלכם, **לכם** ממש **נתתיו** מאז **כאשר דברתי אל משה.** כי משמעות **כאשר** הוא על הזמן, כמה דאת אמרת כאשר בא יעקב מצרימה (ובזה נתיישב קושיא ט. **כאשר דברתי אל משה**, כי הלא אל משה לא אמר דריסת רגליהם לסימן!)

ועם כל זה שהכל אני העושה והנותן ואין אתה והם עושים, רק דורכים בלבד. אעלה יתרונך על עשותך הציווי, כי תעלה מגדר הקראך משרת משה, אל גדר אמור לך, **כאשר הייתי עם משה אהיה עמך**, כאשר ממשיך הדבור.

~ ~ ~

לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך וכו'. הנה יקרה, יצר למולך או מושל בעם, יהיה לו ניגוד וצרה באחד מארבע פנים.

או מקרב עמו, שיקום איש ויערער על שררתו, מתנשא לאמר אני אמלוך ולא אתה, כי כמוני כמוך, וכיוצא מעין ענין קרח, או כענין דתן שאמרו ז"ל שאמרו ישראל נתנה ראש שהיו אומרים למנות את דתן במקום משה ואת אבירם במקום אהרן, וכן בדוד עם בנו, ושלמה עם אדוניהו.

ויש בחינה שנית, והוא ניגוד עם אויבים מיתר עמים הלוחמים בו.

עוד שלישית, והוא ניגוד מכוחות חצונים המחטיאים אשר מהם מציל הוא יתברך את גדולי הצדיקים כמו שאמרו ז"ל דמכרזי ברקיעא הזהרו בפלוני ובתורתו, ובכלל זה מכל מיני נזקי חצונים.

רביעית אחר מות, שהנשמה מסתלקת למעלה אל האלקים אשר נתנה, שאפשר יעשה הוא יתברך עיקר מהרוח, ויעזוב הגוף לעפר רמה ותולעה:

אמר על הבחינה הראשונה, אל תירא כי **לא יתיצב איש**, כלומר חשוב שהוא תואר איש או אנשים שבמקרא, **לפניך** להשתרר כל ימי חייך. (ובזה נתיישב קושיא יא. **לא יתיצב איש לפניך**, כי הלא גם כל מלכי הארץ וחילם לא יתיצבו לפניו, ומה גם איש אחד?)

ועל אויבים מהאומות מיתר העמים, אל תירא, כי **כאשר הייתי עם משה**, שאמרתי לו באומרו, מי אנכי כי אלך אל פרעה, אמרתי לו **כי אהיה עמך** נגד פרעה.

(ובזה נתיישב קושיא יב. בכלל אומרו **כאשר הייתי עם משה אהיה עמך**, הוא הקודם (**לא יתיצב איש לפניך**) ולמה נאמר?)

ועל השלישית, אמר **לא ארפך.**

ועל הרביעית, אמר **ולא אעזבך**, גם את הגוף, והוא כענין רבי אחאי בר יאשיה שנשאר שלם בקברו.

(ובזה נתיישב קושיא יג. **לא ארפך ולא אעזבך**, כי, אם לא ירפנו, ודאי שלא יעזבנו, כי בכלל מאתים מנה!)

~ ~ ~

(ו-ט) חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם: רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר תלך: לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל: הלוא צויתיך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך י-הוה א-להיך בכל אשר תלך:

הנה בחוזק הלז יש (תבות) ייתורים, וחילופים (של לשונות) רבים.

א. כי **חזק** היה מספיק, מאי **ואמץ?**

ב. ועוד, למה חזר וצוה **רק חזק** וכו', **הלא צויתיך חזק** כו' **אל תערץ** כו'?

ג. ועוד אומרו, **רק חזק**, מה מיעט הרק הזה? כי אינו למעט בחוזק, שאדרבה מוסיף ואומר **מאד!**

ד. ועוד אומרו, **אל תסור** כו' **למען תשכיל** כו', שיורה שאין ציווי שמירת התורה, כי-אם על הצלחת המלחמות, ולא מצד עצמה להיותה מאתו יתברך, ולא כן הדבר בלי ספק!

ה. ועוד, כי היה לו להקדים קריאת התורה המביאה לידי מעשה אל המעשה, וא"כ היה לו לומר פסוק **לא ימוש** ואח"כ פסוק **רק חזק** כו'!

ו. ועוד, למה בפסוק ראשון תלה הדבר בצווי משה (**חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה**), ובשני במה שכתוב בתורה (**לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו**)?

ז. ועוד אומרו, **תצליח... תשכיל**, שנראה כי הכל אחד (ולמה כופל)?

ח. ועוד, כי מלת **ואז** (תשכיל) מיותרת, שהיה לו לומר **אז תצליח את דרכך ו-תשכיל!**

ט. וגם מלת **דרכיך**, היה לו לומר על שתיהן, ולא בין שתיהן!

אמנם יאמר, כי הנה לכל איש ישראל, ומה גם כללותם, או שר צבאם היוצא למלחמה על אויביו, לא יבצר מלהיות שני סוגי מלחמות לפניו, זו גדולה מזו.

אחת, מלחמת גוי אל גוי.

שניה, מלחמת היצר הרע שבקרב איש ולב עמוק.

והנה רבים יבערו מהשכיל מי גדול, סוג מלחמת היצר הרע או סוג מלחמת האויבים. והאמת הוא ככתוב אצלנו פרשת כי תצא, כי גדלה מאד מלחמת היצר הרע,

כי מלבד היותה בקרבו, שהאויב יושב לו בחדרי בטנו וקשה לנצחו, מאשר (שיצרו) הוא מן הוא (מן האדם עצמו) והלאה (לתוך פנימיותו).

עוד טעם אחר, והוא כי מלחמת איש באיש, ממלכה בממלכה, לא לאדם היא כי-אם לה', כי ה' איש מלחמה, וסוס מוכן כו' ולה' התשועה.

אך מלחמת היצר הרע מוטלת על האדם, כי הבחירה חפשית ביד כל אדם, וידוע כי דרך המלך הקדוש יתברך לעד הוא, אומר לאדם, עשה אתה את שלי, וכבוש את יצרך, ואני אעשה את שלך, ואכבוש את אויבך:

ובזה נבוא אל הענין. והוא, שאומר הוא יתברך אל יהושע, הנה לפניך שני סוגי מלחמות,

דע כי הקלה היא מלחמת האויבים, כי הנה **חזק ואמץ**, איני שואל ממך כי-אם, שלא תהיה ירא ורך הלבב, כי-אם, חזק, וממציאות החזוק תבא לך מאתי אומץ. וזהו **חזק ואמץ** (ובזה נתיישב קושיא א. **חזק** היה מספיק, מאי **ואמץ**?)

והוא, **כי אתה תנחיל**, ואם המנחיל ירך לבבו, ימס את לבב אחיו כלבבו. ומה שאמרתי שאין צריך רק זה, הוא יען כי אני הוא העושה את המלחמה, כי אינך רק מנחיל, אך המלחמה אני העושה, כי הלא **נשבעתי לאבותם לתת להם**, כלומר שאני הנותן בידם כי אני העושה:

רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל - התורה וכו'. אך **רק** מיעוט, כלומר, לא כזה הוא סוג המלחמה האחרת, היא מלחמת היצר הרע, כי הלא, לא בלבד חזוק מספיק, כי-אם חזוק **ואומץ מאד** (ובזה נתיישב קושיא ג. **רק חזק**, מה מיעט **הרק** הזה? כי אינו למעט בחזוק, שאדרבה מוסיף ואומר **מאד!**)

והטעם הוא, שאינה כראשונה שאני העושה, כי-אם **לשמור לעשות** אתה, כמו שכתבנו שאומר הוא יתברך, עשה אתה את שלי וכבוש את אויבי הוא היצר הרע, ואני אעשה את שלך.

וזהו אומרו למעלה, **(חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם) לתת להם**,

ופה **(חזק ואמץ מאד) לשמור לעשות** כו':

ומה שאני צריך להזהירך, הוא **אל תסור ממנו ימין ושמאל**. והוא, פן יקרנו כשלמה שהלך אחר סברתו, והניח פשטו של מקרא, באומרו מה טעם צוה יתברך לא ירבה לו נשים, כדי שלא יסור לבבו, אנכי כי רבה חכמתי, ארבה ולא אסור, והיה לו זה למכשול כנודע. וזה יאמר, **אל תסור ממנו ימין ושמאל (למען תשכיל)**, כלומר אם יראה לך ימין שהוא שמאל לפי סברתך, אל תשנה בחשבך כי מתקן אתה, כי הלא אם כה תעשה, לא תשכיל, כי תכשל כמדובר (ובזה נתיישב קושיא ד. **אל תסור** כו' **למען תשכיל** כו', שיורה שאין ציווי שמירת התורה, כי-אם, על הצלחת המלחמות, ולא מצד עצמה להיותה מאתו יתברך, ולא כן הדבר בלי ספק!)

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה וכו'. ושמא תאמר, למה אסמוך על קבלה, יותר מעל הסברא?

לזה אני אומר לך, **לא ימוש ספר התורה** וכו'. והוא, כי דע, שלא יבצר, לשים לבו אל הכתובים שבתורה, ממצוא **בכתוב** (חייב להיות, שאם ישים לבו לעיין בפסוקי התורה, בוודאי ימצא) הכרח אל הקבלה, כי היא האמיתית, מפי משה נאמן ביתו יתברך.

והוא על דרך שכתבנו בשלמה, שאם היה שם לבו, כי לא נאמר, פן יסור לבבו, כי-אם, ולא יסור, שאם היה אומר פן יסור, היה בדבר ספק, אך באומרו, ולא יסור, יורה שהוא ודאי, שאומר במה שלא ירבה, הוא (הוא הוודאות) **כי** ולא יסור, הא שאם ירבה, יסור ודאי:

וכענין עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, שהיה דואג מנגד אל הקבלה, באומרו אם כן ממזר ולא ממזרת, ועל תשובתם, שאין דרך נשים להקדים בלחם ובמים, השיב, שיקדמו אנשים לאנשים ונשים לנשים, ולא מצאו מענה, עד שהלכו לשמואל הנביא, ומצא להם סמך מהכתוב, באומרו, ואשר שכר עליך כו', ואין דרך נשים לשכור, כמפורש במדרש חזית. וההיקש בזה בכל הקבלה, השם לבו ומעיין על מקראי קדש שבענין, ימצא סעד והכרח אל הקבלה:

וזה מאמרו יתברך אל יהושע, הלא אמרתי לך לא תסור מקבלת משה עבדי ימין ושמאל. ואם יתחמץ לבבך לומר למה תניח הסברא, הנה לזה **לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם כו' למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו**, כי בהתמידך בו, (תמצא ראיות להקבלה, כדי) תשמור לעשות ככל הכתוב בו, כי אז על ידי ספר התורה, **תצליח את דרכיך** בתורה בל תמוט מהאמת, **ואז** על ידי קיום המצות על פי התורה כמדובר, **תשכיל**. הוא אשר אמרתי לך, **למען תשכיל בכל אשר תלך** (ובזה נתיישב באופן ב' קושיא ד. **אל תסור** כו' **למען תשכיל** כו', שיורה שאין ציווי שמירת התורה, כי-אם על הצלחת המלחמות, ולא מצד עצמה להיותה מאתו יתברך, ולא כן הדבר בלי ספק!

וקושיא ו. למה בפסוק ראשון תלה הדבר בצווי משה **(חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה)**, ובשני במה שכתוב בתורה **(לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו)**?

וקושיא ט. מלת **דרכיך**, היה לו לומר על שתיהן, ולא בין שתיהן!)

מה שאמרתי **כי אתה תנחיל** כו' שאעשה מלחמתך, שאתנם בידכם, כאומרו **לתת להם**, אך בזאת, שאתה תעשה מלחמתי, ביצר הרע שלך. וזהו **רק חזק ואמץ**, כי לזה צריך אומץ **מאד** (ובזה נתיישב קושיא ב. למה חזר וצוה **רק חזק** וכו'...?

וקושיא ג. **רק חזק**, מה מיעט **הרק** הזה? כי אינו למעט בחוזק, שאדרבה מוסיף ואומר **מאד!**)

וכדי לקיים המצות, צריך למוד המביא לידי מעשה, כי **לא ימוש ספר התורה**, למען יביאך לידי מעשה, **לשמור לעשות ככל הכתוב בו**, כי **אז** על ידי הלמוד, **תצליח את דרכיך** שלך, שתתן הצלחה אתה את הדרכים שלך עצמם, כי דרכי התורה אשר קבלת, תצליח אותם, שיפוצו לך דבר מתוך דבר, **ואז** על ידי המעשה הטוב שימשך לך מהלמוד, **תשכיל בכל אשר תלך**, שאמרתי לך למעלה: (ובזה נתיישב קושיא ז. **תצליח**... **תשכיל**, שנראה כי הכל אחד (ולמה כופל)?

וקושיא ח. מלת **ואז** (**תשכיל**) מיותרת, שהיה לו לומר **אז תצליח את דרכיך ו-תשכיל**!

ובאופן ב' קושיא ט. מלת **דרכיך**, היה לו לומר על שתיהן, ולא בין שתיהן!)

~

אמר **רק חזק**, ואמר **לשמור** במחשבה, כדי **לעשות**, ואחר כך בדבור, כך **לא ימוש כו' והגית** כו', כי אז על ידי דבור, (נוסף) על המחשבה **תצליח את דרכיך** במעשה, ועל ידי כן **ואז תשכיל** בכבוש הארץ, שאמרתי לך, **למען תשכיל בכל אשר תלך** (ובזה נתיישב קושיא ה. היה לו להקדים קריאת התורה המביאה לידי מעשה אל המעשה, וא"כ היה לו לומר פסוק **לא ימוש** ואח"כ פסוק **רק חזק** כו'!

ובאופן ג' קושיא ט. מלת **דרכיך**, היה לו לומר על שתיהן, ולא בין שתיהן!)

~

הלוא צויתיך חזק ואמץ אל תערץ וכו'. שמעתי בשם מהרי"ב (מורינו הרב יעקב בירב) זלה"ה שהוא, הלא מאשר תראה הזהרתיך חזק ואמץ, תפול עליך אימתה ופחד, באמור, אם לא היה פחד גדול, לא היה צריך להזהירני כל כך שאתחזק, ועל ידי כן תכנע בעצמך, על כן אני אומר, **הלא** תראה, **צויתיך חזק ואמץ, אל תערוץ ואל תחת** מפני כך, **כי עמך ה' אלקיך** וכו' (ובזה נתיישב עוד קושיא ב. למה חזר וצוה... **הלא צויתיך חזק** כו' **אל תערץ** כו'?)

~

הנה **חזק ואמץ** הוא להתגבר על אויבו. ואומרו, **אל תערוץ**, הוא שלא ירא מהם.

ואם כן היה לו להקדים **אל תערוץ** כו' ואחר כך **חזק ואמץ**!

אך יאמר, **הלא צויתיך חזק ואמץ**, ולא אמרתי שאל תערוץ מפניהם תחלה, ואחר כך שתחזק עליהם, הלא הוא, כי הנה ידעתי **שאל תערוץ ואל תחת** מעצמך, **כי** הנה (אתה, לנגד עיניך תמיד אשר) **עמך ה' אלקיך** כו', ואשר עמו ה', לא ירא, כמה דאת אמרת **ה' לי לא אירא** וכו': (ובזה נתיישב עוד קושיא ב. למה חזר וצוה... **הלא צויתיך חזק** כו' **אל תערץ** כו'?)

~ ~ ~

(י-ט"ו) ויצו יהושע את שטרי העם לאמר: עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר י-הוה א-להיכם נתן לכם לרשתה: ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד י-הוה לאמר, י-הוה א-להיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת: נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: עד אשר יניח י-הוה לאחיכם ככם וירשו גם המה את הארץ אשר י-הוה א-להיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אשר נתן לכם משה עבד י-הוה בעבר הירדן מזרח השמש:

רצה יהושע להורות בטחון, בל יתחמץ לב העם מאימת מלכי הארץ וחיילותיהם. על כן אמר, הנה דרך המלך או שר הצבא בהגיעם למלחמה להעביר קול ולומר הכינו כלי קרב ומלחמה והתחזקו והיו לאנשים, ואם ככה אני עושה, הלא ירך לבבם, על כן, העביר קול ואמר, **הכינו לכם צידה**, כלומר, הטפלו במה שצריך לכם, כי מה שצריך לפעול באויביכם, שהוא כלי קרב, אל תחושו, כי לא תדמו להולכים לכבוש, כי-אם, למי שהולך לנחול נחלת אבותיו אשר הורישוהו. וזהו **לבא לרשת את הארץ**.

ושמא תאמרו, (איך תאמר שלא תדמו להולכים לכבוש,כי-אם... למי שהולך לנחול...) הלא נגד עינינו רבים (מאתנו) לוחמים (לכבוש), ומה גם, כי (מכיון אשר) לא נחיה כל נשמה (ולא יוכלו לברוח, ולכן), וכל אחד (מהם) יעמוד על נפשו, (וא"כ מלחמה קשה יהיה)?

לזה אמר **אשר ה' אלקיכם נותן לכם**, ואם הוא יתברך אדון הכל הנותן לכם, הוא יפילם, ועם הרוג תהרגו.

ויתכן, כי להחזיק לבם בבטחון אמר להם **כי** וגו' **אתם עוברים את הירדן**, עוברים ברגל, כי יוביש הוא יתברך אותו לפניכם. ובזה תדעו כי **לבא לרשת** אתם באים, כי **ה' אלקיכם** הוא **הנותן לכם לרשתה**, כי יהיה לכם העברת הירדן לסימן כי שלא בטבע הוא ענינכם, שתהיו כיורשים ולא כלוחמים:

והנה עדיין היה אפשר לומר, כי הלא בטח לבו בחלוץ העובר לפניהם בכלי מלחמה, שהם הראובני והגדי וחצי שבט המנשה שהיו חמושים לפני כל ישראל.

ועוד, כי הלא גם יהושע לא יבצר שצוה להם יעברו חמושים, כי כן צוה להם משה, וא"כ מה הבטחון הזה אשר הורה שהם כבאים לרשת ולא כלוחמים וכובשים?

לזה אמר, ראה נא את אשר התחכם יהושע בדברו אליהם, כי הנה, **ולראובני ולגדי כו' אמר יהושע**, כדי **לאמר** להם שיעברו חמושים, הקדים דבר, שהורה בו שלא בחרבם ובקשתם, יבטחו בני ישראל, כי לולא שרצו לנחול ארץ סיחון ועוג לא

היה מצוה להם משה לעבור חלוצים לפני בני ישראל, כי-אם, על כי היחלו להטיל מורך לבב בישראל באומרם שלא היו רוצים לעבור את הירדן, כי באה נחלתם אליהם, על כן צוה למו משה, שאדרבה הם יעברו חלוצים, לחזק את לב בני ישראל תחת אשר הטילו מורך. והראיה, כי, אם לא יעברו חלוצים, אין ענשם, רק שינחלו בארץ כנען, ואם כן, אם יאמרו שלא יחפצו רק לנחול בארץ כנען, לא יחייבום לצאת חלוצים לפני ישראל, ויהיו כשאר העם. נמצא, כי לא על גבורתם בטח משה, כי-אם, אדרבה, למען הפיס דעתם, למלאת שאלתם, נאמר להם, שיעברו כל חלוץ לפני אחיהם למלחמה:

זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד ה' וכו'. וזה מאמר יהושע אליהם **זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה** כו', לומר זכרו כי אשר צוה משה, שהוא, שתעברו כל חלוץ למלחמה לפני אחיכם, לא היה ראוי להיות מבטח ישראל בכם, כי-אם, כדי **לאמר**, שעל ידי כן **ה' אלקיכם מניח** אתכם שעושה **לכם** נחת רוח, **ונתן לכם את הארץ הזאת** אשר בחרתם, לומר, שאם לא כן, אלא שהייתם חפצים בארץ כנען, לא היה מצוה לכם דבר, ולא תעברו חלוצים, כי לא בכם הבטחון חלילה:

נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן וכו'. והענין הוא כי **נשיכם וכו' ואתם תעברו חמושים**. כלומר כי לעוברים חמושים תחשבו, ולא ללוחמים, על כי כל אשר תפילום חללים, הוא יתברך העושה, כי עם הרוג תהרגו. ואדרבה דעו, כי נהפוך הוא, כי אחיכם כל בית ישראל הבלתי עוברים חמושים זכותם תעמוד, כי הם הרבים, וזכותם הוא העיקר, ואתם תחשבו כעוזרים בעלמא להם. וזהו **ועזרתם אותם**, כלומר עזר בלבד:

עד אשר יניח ה' לאחיכם ככם וכו'. וזה **עד אשר יניח ה'** וכו' שהוא עד אחר כיבוש וחילוק, ואז **וירשתם אותה** כו'. והוא, כי ירושה אין לה הפסק, ומתנה יש לה הפסק כנודע משורת הדין.

ובזה יאמר, הנה משה נתן לכם מאז ובניתם ערים, אך עדיין אפשר יהיה הפסק אם לא תקיימו התנאי, אך אם תקיימו תהיה כירושה שאין לה הפסק. וזהו **ואתם תעברו** וכו', ועל ידי כן **וירשתם אותה**, כי תהיה ירושה מה שעד כה הוא **אשר נתן לכם משה** שהיא מתנה שיש לה הפסק. נמצאתם עושים על ידי קיום התנאי מהמתנה ירושה:

— — —

(טז-י"ח) ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשלחנו נלך: ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך רק יהי ה' אלקיך עמך כאשר היה עם משה: כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת רק חזק ואמץ:

א. הנה אומרו **לאמר** כמו זר נחשב כי אינו **לאמר** לזולת!

ב. ועוד אומרו **אשר צויתנו**, כי הלא לא (יהושע) הוא המצוה? רק מזכיר מה שצוה משה עבד ה'!

ג. וכן אומרו, **ככל אשר שמענו** כו', יראה בלתי צריך אל הענין!

ד. ועוד אומרו **רק חזק ואמץ**, כי אחר שיהיה ה' אלקיו עמו כאשר היה עם משה, ודאי שיחזק ויאמץ!

ה. ועוד, כי תחלה לא אמרו כי-אם, **רק יהיה ה' אלקיך עמך** כו', ועתה משתנים ושואלים תנאי אחר, ואומרים **רק חזק**, ואם הוא ששאלו שני תנאים, ידברו כמוסיפים על הראשון ויאמרו ורק חזק ואמץ!

אמנם הנה ראוי, כי יהושע היה יכול לומר, זכור את אשר נתחייבתם לצאת חמושים לפני ישראל, ולא יאמר אשר צוה משה.

אך באומרו כך (**אשר צוה אתכם משה**), היה נראה כאומר, אני איני מצוה לכם, כי-אם משה עבד ה' גדול ממני ועשו מצותו.

על כן השיבו ואמרו, אל יעלה בדעתך, שעל היות מצות משה נעשה, ולא אם היתה מצותך, כי דע איפוא, כי הראוי **לאמר** הוא, **כל אשר צויתנו נעשה** אפילו לא היה ציווי משה, ויוכיח סופנו, כי מעתה **ואל כל אשר תשלחנו נלך:** (אף ש**תשלחנו** אתה, זולת ציווי משה. ובזה נתיישב קושיא ב. **אשר צויתנו**, כי הלא לא (יהושע) הוא המצוה? רק מזכיר מה שצוה משה עבד ה'!)

ואפשר בזה, כי הזכיר שם יהושע בלתי מיותר, כי שיעור הכתוב הוא **ויענו את יהושע לאמר**, כי את יהושע גם שאינו מגדר משה, יאות **לאמר בכל אשר צויתנו**, והוא על דרך הקודם: (ובזה נתיישב קושיא א. **לאמר** כמו זר נחשב כי אינו **לאמר** לזולת!)

ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך וכו'. כי **ככל אשר שמענו אל משה** וכו', אך בזאת שנראה שה' עמך כאשר היה עם משה... (ובזה נתיישב קושיא ג. **ככל אשר שמענו** כו', יראה בלתי צריך אל הענין!)

כי-אם **אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך וגו' יומת**, ובזה כל העם ישמעו וייראו. ועל הדבר אשר סיימנו לאמר יומת, אנו אומרים **רק חזק ואמץ**. והוא, כי פחדו פן יקרנו כשאול שעל אשר אמרו מהעם מה יושיענו זה, והיו חפצים להמיתם, ואמר שאול, לא יומת היום איש בישראל, והאשימוהו רז"ל כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואדרבה עשה שלא כראוי, כי כך צריך לשתהיה אימתו על העם. ולהשמר מזה אמרו, **אשר ימרה כו' יומת, רק** בזה **חזק ואמץ** אל ירך לבבך לבלתי המיתו, כי-אם חזק ואמץ למען יראוך: (ובזה נתיישב קושיא ד. **רק חזק ואמץ**, כי אחר שיהיה ה' אלקיו עמו כאשר היה עם משה ודאי שיחזק ויאמץ!

וקושיא ה. תחלה לא אמרו כי-אם, **רק יהיה ה' אלקיך עמך** כו', ועתה משתנים ושואלים תנאי אחר, ואומרים **רק חזק**, ואם הוא ששאלו שני תנאים, ידברו כמוסיפים על הראשון ויאמרו ורק חזק ואמץ!)

— — —

ALSHICHK@GMAIL.COM

ד"ת מספה"ק ע"פ האלשיך הק'

~ ~ ~

ספה"ק אמרי אמת
מרבה"ק ר' אברהם מרדכי אלתר מגור

הושענא רבה: תרפ"ד: יום זה הוא היום האחרון משבעת ימי הסוכות, אושפיזא דדוד, כתיב, רבים קמים עלי, **רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו וגו' ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי.**

ואיתא שזה קאי על אומות העולם, שאמרו על ישראל, שלאחר חטא העגל, **אין ישועתה לו,**

אבל הקב"ה היה **מגן בעדי, כבודי ומרים ראשי, כבודי,** שהשרית שכינתך בתוכנו, ואמרת **ועשו לי מקדש** וכו',

וכן נדרש פסוק זה על דוד המלך,

השי"ת מחל לישראל, וביום כפור ניתנו לוחות האחרונות, ואחר כך הוא סוכות, והיום האחרון הוא הושענא רבה,

רבים אומרים וגו' אין ישועתה לו וגו' ואתה ה' מגן בעדי וגו', איתא, שז' ימי סוכות, הם יומי דקרבא, גבי מלחמה כתיב, **כי ה' אלקיכם ההולך עמכם וגו' להושיע אתכם.** וכתיב, **לחם את לוחמי החזק מגן וצנה וקומה בעזרתי וגו' אמור לנפשי ישועתך אני,** וכתיב בתהלים, **עזי וזמרת י' ויהי לי לישועה,** שכל ספר תהלים נתייסד על זה, הכניסו בתהלים פסוק זה שהוא מהתורה, על **עזי וזמרת** תרגם אונקלוס תוקפי ותשבחתי,

איתא במדרש, כיון שנעשה המשכן וכו' הלך משה והרכין אזנו במשכן, אמר משה, תאמר שיש בלבו של הקב"ה על ישראל? הה"ד, **אשמעה מה ידבר האל ה' וכו' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו,**

בסוכות מתחברים כולם, חסידים ואנשי מעשה, ואנשים פשוטים, והעיקר הוא כדכתיב סיפא דקרא, **ואל ישובו לכסלה,** שהתשובה תהיה דבר של קיימא,

כתיב דלותי ולי יהושיע, שבעל תשובה צריך שיהיה שפל בעיני עצמו, אף אחר כך, שבעל תשובה נשארים עוד אצלו הסתרות המונעות מלראות, כדי שישאר בדלותו,

אאז"ל אמר, שהדל"ת של שם דוד היא שפלות, והוא"ו היא המשכה, ואף שהיא המשכה, היינו שהשיג מדרגות, מכל מקום אחר כך יש דל"ת, היינו שנשאר שפל, דלות,

איתא ברד"ק, על **אמור לנפשי ישועתך אני** היינו שיביא חוזק בלבו, בעל תשובה זקוק לחיזוק נפשו, ובדוד גם כן כ', **ויתחזק דוד בה' אלקיו,** והיינו שהבעל תשובה צריך להתחזק בעצמו בכח הישועה שנותנים לו, שיוכל אחר כך להתחזק בכח עצמו,

כ' **ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות** וגו' וזה קאי על אתרוג הדס ולולב, וכתיב שם, **אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו** וגו' וזו הערבה שהיא פשוטה,

דוד המלך הוא הרביעי מהאבות והרביעי מהד' מינים,

איתא **באלשיך** על **כגמול עלי אמו** שהמכוון על הזמן שהאם גומלת את בנה, שאז הוא משתוקק עדיין לינוק, אע"פ כן האם גומלתו, מפני שהיא יודעת שזה הוא לטובתו כדי שיתרגל להתפרנס בעצמו,

וכן הוא בבעל תשובה, שאחר כך יש לו הסתרות, ומכל מקום אין לו ליפול ברוחו, אלא יתחזק בעצמו, וידע שזה הוא לטובתו וזהו **אמור לנפשי ישועתך אני:**

~ ~ ~

ספר אמרי אמת הושענא רבה: תרצ"ה:
יום הושענא רבה הוא אושפיזא דדוד המלך, והוא מעלה כל נפשות ישראל, כדכתיב כל הנשמה תהלל י', פסוק זה הוא סוף תהלים, איתא בזוה"ק, משה שירותא בעלמא הוה וכו', סיומא מלכא משיחא הוא,

איתא בזוה"ק פקודי, **ויקם משה את המשכן וכו'** פתח ואמר, ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וכו' את פרציהן? את פרצה, מבעי ליה וכו', דסוכת דוד הוא לשון יחיד, ופרציהן לשון רבים?

אלא, וגדרתי את פרציהן, ממאן מאינון חייבין וכו', הרשעים הם פורצי גדר, כדכתיב אל תארוב רשע לנוה צדיק אל תשדד רבצו כי שבע יפול צדיק וקם,

כי שבע יפול, הרבה נפילות,

וזהו, וגדרתי את פרציהן, שלעתיד יתוקנו כל החטאים, דוד המלך היה שפל מאד בעיני עצמו, משום שהלך תמיד במחשבה שאינו כשר לבוא בקהל, ועל ידי זה הרים עמו כל השפלים.

אאז"ל אמר על שמו של דוד המלך, שהד' הראשונה היינו דלות, שפלות, הוא"ו המשכה ומלכות, והד' האחרונה היינו שעם כל זאת נשאר בדלותו ושפלותו,

זהו דכ', **ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני** וגו' **אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו,**

איתא **באלשיך** על כגמול עלי אמו, שזה קאי, על שהתינוק בוכה וצועק מחמת רעבון, כשאמו גומלתו,

דוד המלך ידע שכל ההסתרות הם כענין כגמול עלי אמו, אף שנפשו של התינוק עטופה ברעב, אמו מתרחקת ממנו כדי שיוכל ויתרגל לפרנס את עצמו,

וכמו כן הוא בעבודת ה', שמסתירים בכוונה לעובד ה', כדי שיוכל להתגבר על ההסתרות, ויוכל לפרנס את עצמו שיוכל לאכול מדיליה: